

Rom

Nalobulat napisulan aPol totosi van hən alat a Rom

Ase itos nalobulat napisulan egai?

APol itosi.

APol itosi van hən ase?

Itosi van hən alat siYesu len naut a Rom.

APol itosi hən nəsə?

Itosi hən beṽusan galit ke, nəmatan siYesu igol dattoləboi datbinor len nəhon aGot, ale aYesu dereh tevi tarhət sidato hən datbikad nəmauran tovoi.

APol itos nalobulat napisulan egai ɲais mai len naut a be?

Itosi pəpadaɲ hən nasihau A.D. 57 nəboɲ totoh len naut a Korint.

APol itos nalobulat napisulan egai hən beutaut hən naṽisal san vi lan naut a Rom. Ike tevi tarhət silat siYesu ei, beti dereh tivan hən naut a Spen. Ale aPol isor vəsvəsai nadəlomian silat siYesu mai naṽide hən nadəlomian enan bəgəgel hən nəmauran silat siYesu. (1.1–16.27)

1) Na-ke-ivoi-an mai naləɲonian siPol (1.1-17)

2) Nəvanuan gail ṽisi loləboi ləbimaur len aYesu ɲai (1.18–3.20)

3) Naṽisal siGot hən bilav kuv nəvanuan gail dan nəsaan salito (3.21–4.25)

4) Nəmauran toveveu len aKristo (5.1–8.39)

5) Nə-nau-utaut-an siGot mōs alat selsrael (9.1–11.36)

6) Naṽide silat siYesu (12.1–15.13)

7) Nə-maris-kotovi-an mai na-ke-ivoi-an gail (15.14–16.27)

Na-ke-ivoi-an siPol

1 ¹ Ginau, aPol, nutos nalobulat napisulan egai. Novi naslev sua seKristo, aYesu, aGot totabtabuh len ginau hən nəbevi hai pispisul mōs na-kel-uri-an san tovoi. ² Sutuai, nəboɲ aYesu savisi sal, aGot ikel gati ke dereh tikel vəhot na-kel-uri-an san tovoi. Ale ikel vəhoti len nəsə ahai kelkel ur gail lototosi len natosian siGot. ^a ³⁻⁴ Na-kel-uri-an tovoi ehusur aNatun aGot, aYesu. Len nəmauran san len navile a pan, ikad

---

^a 1.2 Isa 52.7, 61.1

nəpasian len nəbathuyah siTevit tovi Kiŋ.^b Ale aNunun aGot ikel uri ke tovi aNatun aGot len nədaŋan nəboŋ togol tole məhat dan nəmatan.^c Gai evi aYesu Kristo, aMasta sidato. ⁵Len gai, aGot eviol kəmas hən navoian mai ginau,^d hən nəbēvi ahai pispisul mōs nahəsan aKristo, hən nəbēkis nəvanuan dan naluŋoh hən nəvanuan naut tiltile pisi, hən ləbigoł husur nəsa tokele bathut nadəłomian lotokade lan. ⁶Gamit a Rom, mətovi galit galevis. AGot ekis gamit am hən mətēvi seKristo.

⁷Ginau aPol, nutos nalōbulat napisulan egai van hən gamit pisi a Rom, aGot toləmas bun gamito, gai tokis gamit hən mətēvi esan səbōn.

AGot atəmadato mai Nasuŋ aYesu Kristo areviol kəmas hən navoian mai gamito, arigol nəłomit tikad natəmat.

Naləŋonian siPol hən bēvi Rom

⁸Nuke nikele bai ke, len aYesu Kristo, nosipa vi təban aGot hən gamit pisi, husur nəvanuan gail lukel ur nadəłomian samito len navile a pan kavkav. ⁹AGot notoum san len nəlogw kavkav nəboŋ notokel ur nakel-uri-an tovoi husur aNatun uluŋan, aGot eləboii ke notokitin nəboŋ notokel ke notosor tuŋ mōs gamit tabtab. ¹⁰Akis vəbar daməŋai len na-sor-tuŋ-an sagw, nous aGot ke, bələŋoni, dereh tigol naŋisal ideh hən nəbēmədoŋ təban gamito. ¹¹Husur noləŋon masuŋ hən nəberis gamito, hən ke, len nagəmaian sagw, mətēvikad naviolan ideh seNunun aGot hən bigoł mətēbidaŋ am. ¹²Noləŋon masuŋ hən nəberis gamito hən datbigoł datbələŋon bivoi am len nəłodat gabag, nuke nevi tarhət samit len nadəłomian samito mai gamit am mətevi tarhət sagw len nadəłomian sagw.

¹³Bathudud nadəłomian gail, nuke məteləboii ke notonau utaut hən nəbēmədoŋ təban gamito. Nugol vəha-səbur həni be natgalevis lupatpat gol ginau vəbar daməŋai. Nuke neum samito ale nauman sagw len gamito tikad naŋite hum notokade len alat ləsavi Ju len naut tiltile gail am.^e

¹⁴Noləboii ke aGot eriŋ nauman len ginau ale nimasgole mōs nəvanuan gail pisi, nəvanuan nabiltivile gail mai auleut gail, alat lotokad naləboian mai alat lototətan həni. ¹⁵Husur natenan, noutaut, noləŋon nəbikel ur nakel-uri-an tovoi mai gamit a Rom am.

¹⁶Nahurugw səsa hən na-kel-uri-an tovoi. Evi nədaŋan siGot mōs nəlav-kuvi-an dan nəsaan silat lotokad nadəłomian: mōs naJu gail a mō, beti alat ləsavi Ju. ¹⁷Husur na-kel-uri-an tovoi ikel vəhot naŋisal hən aGot bigoł datbinor len nəhon. Naŋisal enan etubat len nadəłomian van van, inoŋ len nadəłomian. Hum natosian siGot toke, “Len nadəłomian nəvanuan nanoran ikad nəmauran.”^f

^b 1.3-4 Mat 1.1   ^c 1.3-4 Psa 2.7   ^d 1.5 Len nasoruan ta Kris len naut egai ike *gina-mito*, be alat lotokad namitisau len nasoruan siGot lunau ke tosor husur gai səbōn.

^e 1.13 Uman 19.21   ^f 1.17 Hab 2.4

Nəlol paŋpaŋ siGot van hən nəsaan

¹⁸AGot len nəmav evəhot nəlol paŋpaŋ san. Nəlon epəŋas nəsaan silat lotomətahun aGot, lotopul hən nəsaan. Galit, len nəsaan salito, losusuan nakitinan.

¹⁹Galit loləboi nakitinan husur aGot, bathut igol iparpar hən galito. ²⁰Naut kəmas lotodədas ləberis nədaŋan san topat vi sutuai mai nəboruan san hum aGot; be nədaŋan mai nəboruan san aruɸarpar len natit pisi togole. Husur len natubatan nəboŋ aGot togol navile a paŋ, van vəbar daməŋai, nəvanuan gail loris natit aGot togol gail. Imaienan ləsa-ləboi ləbetətas gol galito. ²¹Husur ke, naut kəmas lotoləboi aGot maienan, ləsəsal suh nəyalyalan san suŋan tovi Got, ləsəsipə vi təban. Be nənauan salito egəm vi ut kəmas, nənauan salit səkad nə-nau-ləboi-an lan, lopul hən nəmargobut ŋai. ²²Lukel ke lotokad namitisau hən nəmauran tonor, be logəm vi hoŋon gail. ²³Lugel nəyalyalan siGot totoŋ vi sutuai hən nəlablab gail lotokad nənahənah hən nəvanuan ləbimat, nəman naməsav gail, narivatvat gail mai natit lotokəlkələh.[§]

²⁴Imagenan, aGot eriŋ gaɸulan galito hən ləbigol natideh lotoləŋoni len nəlolito, gol ke, len nəbiŋbiŋalan salito, lomədas nibelit gabag len naitian tosa lotogolgole. ²⁵Lugel nakitinan husur aGot hən nalibliboŋan. Ale lulotu hən natit aGot togol gail, lugol lotovi slev salit gail. Ləsalotu hən aGot togol natgalenan, be gai inor hən nə-sal-suhi-an van vi sutuai. Ganan!

²⁶Husur lotogol natgalenan aGot eriŋ gaɸulan galito hən ləbigol nəvide tobiŋbiŋal ideh lotoləŋoni. Alətpəhaɸut salit tu lupair dan nəpisał hən naitian mai asoalit gail hən ləbigol naitian mai galit gabag. ²⁷Len nəvide tomaienan alaluŋan lupair dan naitian mai alətpəhaɸut, nəlolit isahsah len galit gabag. Alaluŋan loɸur kotov nəvide tonor, lugol tobiŋbiŋal mai galit gabag. Ale sil nəsaan lotogol gail, nəpanismen tonor hən nəsa galit səbolit lotogole ibar galito.

²⁸Bathut lotonau ke na-ləboi-aGot-an savi natideh, aGot eriŋ gaɸulan galit hən ləbitoh len nə-nau-sabsab-an salito. Imaienan lugol nəsa sanor hən ləbigole. ²⁹Logəm pul hən nəsaan tiltile gail: nəboruan sasa, nə-ləŋon-masuɸ-hən-natite-an hən natite, nəsasaan, lutəbulol bulos avan ideh husur nəsa tokade. Lugolgol nəmatan, lopul hən nəviŋviŋuhan mai nagəgərasan. Lohəhaɸur hən ləbigol na-ləŋon-isa-an len nəvanuan gail, lukel nəmadun nəvanuan gail, ³⁰lusor mədas nahəsalito. Lomətahun bun aGot, len nəvivan salit ləsənanu avan ideh am. Nəholit ileleah ale lusor patpat galit məhat. Lukad namitisau hən ləbinau tabtab hən nəpisał toveveu hən ləbigol nəsaan. Ləsəgol nəsa atata mai anana artokele. ³¹Len

§ 1.23 Deu 4.16-18

nañide hən nəmauran salito ehum lotomelmel, loḅur kotov na-kel-gati-an salit gail, na-ləmas-buni-an eḅuer len galito, nəlolit sətaŋis avan ideh, ehum ləsəkad nalolosaan ideh. ³²Lələboii ke, bathut aGot tonor, ikele ke, nəvanuan gail lotogol nañide lotomaienan limasmat. Avil lohusur nañide galen sal. Savi natenan ŋai, be lohəhaḅur hən ləḅeris nəvanuan gail am ləḅehusur nañide salito.

AGot inor len nə-saḅ-səhoti-an san gail

2 ¹Gaiug gotosaḅ səhoti ke nəvanuan tile am timaspanis, gəsələboi gəḅetətas gol gaiug, husur gaiug am gusa suḅan galito. Nəboŋ goto-saḅ səhoti ke avan ideh timaspanis husur nəsaan san, be gaiug gusaḅ səhoti ke gaiug am gimaspanis, husur gaiug gugol nəsaan toḅitḅitoḅ.^h ²Datoləboii ke, nəboŋ aGot tosaḅ səhoti ke nəvanuan limaspanis sil lotogol natenan, nə-saḅ-səhoti-an san inor hən nakitinan. ³Imagenan, gaiug, nəboŋ gotosaḅ səhoti ke galit limaspanis be gaiug gohusur nañide toḅitḅitoḅ hum galito, gunau ke gotoləboi gəḅigam yav dan nəpanismen siGot a? Ao! ⁴Gəsələboii ke aGot tovoi masuḅ hən gaiug a? Gai satutut hən ḅemətahun gaiug; len nasusumaran, itoh mədau mai gaiug. Gəsələboii a? Hum ma natgalenan ləsavi natideh len gaiug. AGot ivoi hən gaiug hən ḅesəhar gaiug van hən nəpairan dan nəsaan, gəsənaḅ səhoti a? ⁵Be gaiug guhaihai, nəkaduḅ iḅonḅon, gomətahun gəḅipair dan nəsaan saḅ. Bathut gotomaienan gugol ke nəpanismen saḅ gabag evivi məhat am, husur nəboŋ hən nəlol paŋpaŋ dereh tegəmai. Evi nəboŋ aGot ḅikel vəhot nə-saḅ-səhoti-an san tonor, mai nəpanismen.ⁱ ⁶AGot dereh tilav naḅurḅuran mai nəvanuan ḅisi tinor hən nəsa lotogole.^j ⁷Dereh tilav nəmauran vi sutuai mai alat lotosusumar hən ləḅigol navoian, lotodaŋ len aGot hən ḅeviol hən nəyalyalan, nə-sal-suh-galito-an mai nəmauran topat vi sutuai. ⁸Be len nabiltiḅol paŋpaŋ san, dereh nəlon aGot teḅəŋas alat lotonau galit səḅolito ŋai, ləsagol nəsa nakitinan tokele, be lotopul hən nəsaan len nəmauran salito. ⁹Na-ləŋon-isa-vəsa-an mai nəmauran todaŋ dereh aribar nəvanuan ḅisi lotogolgol nəsaan: naJu gail a ḅo, beti alat ləsavi Ju. ¹⁰Be alat lotogolgol navoian, dereh aGot tisal suh galito, teputsan nahəsaliḅo, teŋi natəḅat len nəlolito: naJu gail a ḅo, beti alat ləsavi Ju. ¹¹Husur nañide siGot eḅitoḅ van hən nəvanuan ḅisi, ideh satile.^k

¹²Alat ləsəkad nalo siGot be lotogol nəsaan, dereh limasig naut kəmas ləsəkad nalo. Avil alat lotokad nalo be lotogol nəsaan, nalo dereh tisaḅ səhoti ke limaspanis. ¹³Husur savi alat lotosəsəloŋ hən nalo aGot togol lotonor len nəhon; be alat lotogol nəsa nalo tokele, dereh aGot teŋi ke

^h 2.1 Mat 7.1; Luk 6.37. Len naut egai aPol esivoh len naJu gail husur lupatpat galit məhat səhor alat ləsavi Ju. ⁱ 2.5 Zep 1.14-18, 2.2-3 ^j 2.6 Psa 62.12; Pro 24.12

^k 2.11 Deu 10.17

galit linor len nəhon. ¹⁴Husur, alat ləsavi Ju ləsəkad nalo siGot, ləbēhusur nāboruan salito ale gol nəsə nalo tokele, ehum lotokad nalo len nəlolito, naut kəmas ləsasəsəlonj həni boŋ ideh. ¹⁵Len naŋide salito imasil ke aGot totos gat nalo len nəlolito, husur nəlolit gail mai nənauan salit səbōlit arukel vəhot nəsəan mai galito o arukel mai galit ke lotonor. ¹⁶Dereh aGot tigol natgalenan len nəboŋ bēpəpəhun navoian dan nəsəan len natit gail nəvanuan p̄isi lotosusuani. Napəpəhunian enan, dereh teriŋi len navəlan aKristo aYesu, hum na-kel-uri-an sagw tovoi tokele.

NaJu gail mai nalo

¹⁷Be gaiug gotovi Ju, gumabe? Gaiug gudaŋ len nalo siGot, gusor patpat gaiug məhat hum aGot tovi amaheaŋ. ¹⁸Gaiug goləboi nəsə Nasuḅ toləŋoni, goləboi nəsə tonor mai nəsə tosa husur nalo san eḅusan gaiug. ¹⁹Len nənauan saŋ gunau suluḅi ke gotoləboi gəbēsəhar nəvanuan gail, lotovi metḅesw len nənauan salito. Gunau suluḅi ke gotohum naŋial toləboi ḅeŋias naḅisal mōs alat lototoh len nəmargobut. ²⁰Gunau suluḅi ke gotovi hai p̄usan mōs alat lotovi hoḅon mai alat ləsəmatmatu len nadəlomian salito. Gaiug gotovi Ju gunau maien həni husur gukad nalo siGot tovi nəkadun naləboian mai nakitinan. ²¹Imaienan, gəbēḅusan avan ideh gail, imabe gəsəḅusan gaiug gabag? Gukel uri ke, “Samtevənvənah!” be gaiug, govənvənah a? ²²Gukele ke, “Samtigol naitian toḅur kotov nəlahan!” be gaiug, gugol naitian toḅur kotov nəlahan a? Gaiug gomətahun bun nəlablab gail, be naim nalotuan hən nəlablab gail, govənah lan a? ²³Gaiug gusor patpat nalo siGot məhat, be goḅur kokotov nalo enan mədas nahəsən aGot a? ²⁴Husur natosian siGot ike, “Gamit məttovi Ju, naluḅoh hən nəvanuan naut tiltile lusor mədas nahəsən aGot sil gamito.”^m

²⁵Gəḅigol husur nəsə nalo siGot tokele, na-tiv-dalusi-an seJu evi natit tovoi husur ipat len nalo. Be gəbēḅur kokotov nalo, na-tiv-dalusi-an saŋ savi natideh. Ehum gəsavi Ju. Ehum gəsəkad na-tiv-dalusi-an len gaiug boŋ ideh. ²⁶Imagenan, alat ləsəkad na-tiv-dalusi-an, galit ləḅigol husur nəsə nalo tokele, len nabunusian siGot esuŋan lotokad na-tiv-dalusi-an tia, esuŋan lotovi Ju gail. ²⁷Ale alat lotogol husur nəsə nalo tokele be ləsəkad na-tiv-dalusi-an, galit dereh lisəb səhoti ke, gaiug gotovi Ju gotokad na-tiv-dalusi-an, gimaspanis husur gukad nalo be goḅur kokotovi. ²⁸Savi nəpasian o na-tiv-dalusi-an nəvanuan tokade len niben togol tovi Ju kitin. ²⁹Ao. NaJu kitin evi Ju ḡau len nəlon. Ale na-tiv-dalusi-an kitin evi na-tiv-dalusi-an hən nəlon. Na-gol-husur-nalo-an edədas ḅigol na-tiv-dalusi-an kitin len nəlon, ao, aNunun aGot igole. Ale dereh aGot tisal

¹ 2.22 Deu 7.25. NaJu gail lomətahun nəlablab husur nalo siGot tokai tasi, be lovənoh natit topat len naim nalotuan silablab gail, ale lohəhəḅur hən nəvat lotokade len nəboŋ lotoḅur həni. ^m 2.24 Isa 52.5.

suh nəvanuan tomaianan. Nəvanuan gail asike ləb̄isal suhi, be aGot māu dereh tisal suhi.”

3 ¹Bimagenan, ivoi mabe hən avan ideh b̄evi Ju? Ivoi mabe hən b̄ikad na-tiv-dalusi-an? ²Ivoi habat len natit p̄isi! Metəkav ikad natsua: aGot erij nasoruan san len nəvəlan naJu gail. ³Be galit galevis asike ləb̄idaŋ len aGot, gunau ke nə-par-dəlomi-an salito igol aGot sədaŋ len na-kel-gati-an san gail a? ⁴Ao! Satimaienan! AGot ekitin, akis igol nəsa tokele, naut kəmas nəvanuan p̄isi lovi vanuan nalibliboŋan gail. Hum aTevit aKiŋ tokele sutuai ke,

“Nasuḅ aGot, natit p̄isi gotokele māu, ekitin.

Avan ideh b̄ike b̄isor tas gaiug len nakotan,
dereh tisaḅ səhoti ke gotonor, gokitin,
ale dereh gewin len nakotan enan.”^p

⁵Be nəsaan sidat beḅusan p̄arḅar hən nanoran siGot, datekəmabe? Datoləboi datb̄ike aGot sanor nəboŋ topansem gidato a? Ao! Ikad nəvanuan lotonau tomaianan, ⁶be nənauan salit sakitin. AGot asike tanor, asike taləboi tapərehun navoian dan nəsaan hən nəvile a pan.

⁷Ikad nəvanuan lotoke, “Be nalibliboŋan sagw b̄igol p̄arḅar hən nakitinan siGot gol nəvanuan gail ləb̄isal suh nəyalyalan san, b̄imaienan, imabe aGot ipansem ginau sal sil nalibliboŋan sagw hum tovi saan?” ⁸Ale nəvanuan galevis lusor mədas ginamito. Lukel ke, namtuke, “Namtigol nəsaan hən nəsaan b̄igol navoian!” Alat lotokəmaianan, dereh lipanis, ale ivoi hən ləb̄ipanis!^q

Səkad nəvanuan nanoran ideh

⁹Ale datekəmabe? Mətunau ke ginamit namttovi Ju, len nəhon aGot namtuvoyi səhor nəvanuan tile gail am a? Ao, namtsəmaianan. Noil hirhir len nəsa notokele tia ke, nəvanuan p̄isi, naJu gail mai alat ləsavi Ju, galit p̄isi lugolgol nəsaan. Nəsaan iwol hən nəmauran salito. ¹⁰Hum natosian siGot toke,

“Səkad nəvanuan nanoran ideh,
sasua kasi.

¹¹Səkad avan ideh tokad naləboian kitin,
səkad avan ideh toləŋon ke teləboi aGot

¹²Galit p̄isi lupair dani,
naḅide salit p̄isi isa batbat.

Səkad avan ideh togol navoian,

^a 2.29 Deu 30.6. Len nasoruan Ipru namilen *Ju o Jutah* evi nə-sal-suhi-an. Gen 29.35.

^o 3.2 Len naut egai aPol ike *metəkav*, be sakel natideh tovi na-vəha-ru-an tohusuri.

^p 3.4 Psa 51.4 ^q 3.8 Len naves 5-8, aPol isor var naJu gail nəlolit toḅəŋas aPol husur lotonau ke aPol tokel ke nalo tovi ut kəmas.

sasua kasi.”^r

13 “Nasoruan salit isa hum nəbɔn nəbɪrimat tɔbɔs nətan.

Namealito igol nagəgərasan.

Nəsa lotokele igol nasənanan,

hum nabehi hən nəmāt togole nəboŋ tohat nəvanuan.”^s

14 “Nabuŋolit epul hən nasoruan namədasian mai

na-mətahun-buni-an.”^t

15 “Lusaṽsaṽut hən ləbɪgol nəmatan.

16 Lugol namədasian mai na-ləŋon-isa-an len naut p̄isi lotovi lan.

17 Ləsələboi ləbɪtoh mai nəvanuan tile ideh len natəmāt.”^u

18 “Ləsəmətahw len nəyalyalan siGot. Ləsənau.”^v

19 Gidat datoləboi ke natideh nalo tokele, ikele van hən alat lototoh len navəlan nalo, hən nəvanuan gail asike ləbələboi ləbətətəs gol galit am, ale hən b̄imasil ke nəvanuan p̄isi len navile a pan dereh likot len nakotan siGot. 20 Imaienan, avan ideh saləboi b̄inor len nəhon aGot husur togol husur nalo. Nalo ipat ŋai hən datb̄ebunus ləboi nəsaan sidato lan.”^w

Datunor mabe len nəhon aGot?

21 Be gagai, aGot evəhot nəp̄isal hən datb̄inor len nəhon, ale na-gol-husur-nalo-an savi natideh həni. Nəp̄isal enan, nalo siMoses mai ahai kelkel ur gail loṗəhav utaut həni sutuai tia.^x 22 AGot eriŋi ke dattonor len nəhon nəboŋ dattoriŋ nəlodat len aYesu Kristo. Imaienan hən nəvanuan p̄isi lotokad nadələmian. Nəvanuan p̄isi loṗitp̄itoṽ, 23 husur nəvanuan p̄isi lugol nəsaan, ŋa lutoh a tut, a tut masuṽ dan aGot, ləsanor kasi hən ləb̄ibar nəyalyalan san. 24 Avil, len naviolan hən navoian aGot toviol kəmas həni, len aKristo aYesu toṽur nəmakuvan sidato, aGot eriŋi ke dattonor len nəhon. 25 AGot eviol hən aYesu hum naviolan hən natutumavan, hən nəmatan san b̄idakuv nəlol paŋpaŋ siGot, nəlon toṗəŋas nəvanuan gail sil nəsaan salito. Len nadələmian lotokade len nəmatan siYesu m̄os galito, aGot eruḅat nəsaan salit dan galito. Natutumavan hən aYesu igol nanoran siGot ip̄arṗar, bathut ke, satutut hən tomətahun galito, ekəta səhor nəsaan silat ta m̄o, ta sutuai, səpansem galito. 26 AGot igol natgale-nan hən nanoran san b̄imasil len nəboŋ ta daməŋai. Igol tomaienən hən gai gabag b̄inor, ale hən b̄igol nəvanuan ləb̄inor len nəhon, ləb̄ikad navoivian maii nəboŋ lotokad nadələmian len aYesu topanis salito.

27 Imagenan, datoləboi datb̄isor patpat gidat məhat hən natideh a? Aoa! Datoləboi datb̄ikad navoivian mai aGot len nalo dattogol husuri a?

^r 3.12 Hən naves 10-12, ris Psa 14.1-3, 53.1-3   ^s 3.13 Psa 5.9, 140.3   ^t 3.14 Psa 10.7

^u 3.17 Hən naves 15-17, ris Isa 59.7-8   ^v 3.18 Psa 36.1   ^w 3.20 Psa 143.2; Kal 2.16

^x 3.21 Rom 1.17. Len naut egai nasoruan ta Kris sake siMoses, be nalo aPol tosor husuri evi naləbulat torim aMoses totos gail.

Ao! Datukad navoivoian mai aGot husur datukad nadəlomian len aYesu. ²⁸Nəbathusoruan sagw imaiegai ke: len nadəlomian dattokade, aGot eri-ri ke dattonor len nəhon, savi len nalo dattogol husuri. ²⁹AGot evi Got seJu gail ŋa? Be alat ləsavi Ju, gai savi aGot salito a? Evoi! Evi aGot salito am! ³⁰Husur Got esua ŋai. Len nadəlomian eriŋi ke nəvanuan gail lunor len nəhon, naut kəmas lotokad na-tiv-dalusi-an o ləsəkade.^γ ³¹Namilen ke nadəlomian igol nalo evi ut kəmas a? Ao Səmaienan! Nəboŋ dattoriŋ nəlodata len aGot, datugol husur nalo len nakitinan.

Nadəlomian siAraham

4 ¹Ginamit namttovi Ju, ivoi hən namt̄binau aAraham tovi atəma-namit ta sutuai. Dat̄bisor husur nāp̄isal hən nəvanuan b̄egəm b̄inor len nəhon aGot, aAraham isābi ke imabe? ²AGot t̄esāb̄ aAraham tanor len nəhon husur natit aAraham togol gail, aAraham təkad natesua hən tasor patpat gai məhat lan. Be səmaienan. Avan ideh saləboi b̄isor patpat gai məhat len nəhon aGot. ³Husur natosian siGot ike, “AAraham edəlom na-kel-gati-an siGot, ale husur natenan aGot eriŋi ke tovi vanuan nanoran.”^z

⁴Nəvanuan toum, nāp̄ur̄p̄uran san savi naviolan, be evi p̄ur̄p̄uran hən nauman san.^a ⁵Be datsəmaienan mai aGot. AGot evi aGot toriŋi ke nəvanuan nəsaan lunor len nəhon. AGot sariŋi ke galit lunor len nəhon hum tovi nāp̄ur̄p̄uran hən nauman salito, be eriŋi ke lunor len nəhon hum tovi naviolan husur nadəlomian lotokade lan.

⁶Mitinau aTevit tokəmaienan, nəboŋ tosor husur nahəhəv̄uran silat aGot toriŋi ke galit lotonor len nəhon, naut kəmas nauman salit gail. ATevit ike,

⁷“Alat aGot torub̄at na-b̄ur-kotov-nalo-an salit gail dan galito, navoian siGot igol lukab həni.

Alat aGot tokas kuv nəkabut salit hən nəsaan salit gail, navoian siGot igol lukab həni.

⁸Evoi, lukab həni, lohəhəv̄ur həni, husur aGot asike itos gat nəsaan salito gail am hum nəkabut salito.”^b

⁹Be nahəhəv̄uran enan, ipat m̄os alat lotokad na-tiv-dalusi-an ŋa? Ao! Ipat m̄os galito mai alat ləsəkade sal. Husur datuke, “AAraham edəlom na-kel-gati-an siGot, ale husur natenan aGot eriŋi ke tovi vanuan nanoran.”^c ¹⁰Be natenan evisi ŋais? Evisi a m̄o len na-tiv-dalusi-an siAraham

^γ 3.30 Deu 6.4; Kal 3.20. ^z 4.3 Gen 15.6; Kal 3.6 ^a 4.4 Gəbeum sivan ideh am, nauman gotogole evi nəkabut gai tokade len gaiug, nauman sām igol gai ikabut sām. Natenan igol nāp̄ur̄p̄uran sām savi naviolan, be gai isar gel nəkabut san. ^b 4.8 Psa 32.1-2
^c 4.9 Gen 15.6

o a tahw lan? Imasil ke aGot eriŋi ke tovi nəvanuan nanoran nəboŋ səkad na-tiv-dalusi-an sal. ¹¹Na-tiv-dalusi-an aApraham tokade a tahw, evi nə-ta-gati-an togol toŋarŋar ke, aGot toriŋi ke, inor len nəhon. Imaienan, imasil ke aApraham ikad navoivoian mai aGot bathut nadəlomian tokade tia ale na-tiv-dalusi-an san egəm a tahw.^d Imaienan aApraham evi atəmalit p̄isi lotokad nadəlomian be ləsəkad na-tiv-dalusi-an. AGot eriŋi ke lunor len nəhon bathut nadəlomian salito. ¹²Ale alat lotokad na-tiv-dalusi-an, ləb̄ikad nadəlomian toŋitoŋ hum nadəlomian aApraham atəmadat tokade nəboŋ səkad na-tiv-dalusi-an sal, aApraham evi atəman alatenan am.

Len nadəlomian datukad na-kel-gati-an siGot

¹³Sutuai aGot ikel gati ke tilav navile a pan mai aApraham mai nəpasusan san gail. Nəboŋ aGot tokel na-kel-gati-an enan, savi husur aApraham togol husur nalo, be husur, len nadəlomian aApraham tokade lan, aGot eriŋi ke inor len nəhon.^e ¹⁴Husur na-kel-gati-an siGot təpat m̄os alat lotogol husur nalo ŋai, nadəlomian asike tavi natideh, ale na-kel-gati-an enan san asike təsarpoh. ¹⁵Be nalo igol nəpanismen siGot egəm hən alat lotoŋur kotovi. Be nalo tabuer, na-ŋur-kotov-nalo-an am tabuer.^f

¹⁶Imaienan, len nadəlomian ŋai aGot eriŋi ke gidat datunor len nəhon, hən datb̄ikad na-viol-kəmas-an san, hən nəpasusan siApraham p̄isi ləb̄ikad nəsa aGot tokel gati. Ale datb̄ikad nadəlomian len aGot suŋan aApraham, dereh datikad nəsa aGot tokel gati, naut kəmas dattovi Ju datokad nalo o datsəmaienan. Husur aApraham evi tata sidat p̄isi dattokad nadəlomian. ¹⁷Hum aGot tokel maii len natosian san ke, “Nugol gaiug govi tata sinaluŋoh hən nəvanuan naut tiltile gail.”^g Len nəhon aGot, aApraham evi atəmadato husur ikad nadəlomian len aGot tolav nəmauran mai alat lotomat, ikad nadəlomian len aGot tokis nəsa toŋuer, ale natit evisi.

¹⁸Naut kəmas nə-lon-uri-an, len nə-vatvat-viri-an, aApraham ikad nadəlomian hən b̄egəm vi tata sinaluŋoh hən nəvanuan naut tiltile gail, hum aGot tokel maii ke, “Naliliŋmeso gotorisi, nəpasusan saŋ dereh lisobur maienan.”^h ¹⁹Ale nadəlomian siApraham sateh naut kəmas nədaŋ han pəpadaŋ tovi 100; naut kəmas tonau ke niben pəpadaŋ hən tomat mai aSarah tobutoh.ⁱ ²⁰Gai sariŋ gabulan na-kel-gati-an siGot. Eriŋ nəlon len aGot gol ke nadəlomian san idaŋ am, ale isal suh nəyalyalan siGot. ²¹AApraham inau ləboii ke aGot eləboi b̄igol natideh tokel gati. ²²Ale husur nadəlomian san, aGot eriŋi ke tovi vanuan nanoran.^j ²³Natosian

^d 4.11 Gen 17.9-14   ^e 4.13 Gen 12.2-3, 17.4-6, 22.15-18; Kal 3.29   ^f 4.15 Nalo eŋusan nəsaan sidato, be saləboi b̄ilav kuv nəpanismen sile dan gidato.   ^g 4.17 Gen 17.5

^h 4.18 Gen 15.5   ⁱ 4.19 Gen 17.1, 15-22   ^j 4.22 Gen 15.6

enan toke “aGot eriŋi ke tovi vanuan nanoran” səpat mōs aAraham ŋai. ²⁴Natosian enan ipat mōs gidato am. Ikel gati ke aGot togol aYesu, aMasta sidato, tole məhat dan nəmatan, dat̄berij nəlodato lan, dereh teriŋi ke dattonor len nəhon. ²⁵AGot idaṁ hən nəmatan siYesu sil nəsaan sidato, ale igol aYesu ile məhat dan nəmatan hən dat̄binor len nəhon aGot.^k

Nəvit nadəlomian

5 ¹Len nadəlomian sidato, aGot eriŋi ke datunor len nəhon. Imagenan, len aMasta sidato, aYesu Kristo, datukad natəṁat təban aGot. ²Bathut nəsa aYesu togole, len nadəlomian sidato, datobis len navoian aGot toviol kəmas həni, dattoil gəgat lan. Imagenan datikemkem habat husur datuvatvat viri ke dereh datikad nəyalyalan siGot. ³Savi natenan ŋai. Datikemkem habat len na-ləŋon-isa-vəsa-an sidat am. Husur dato-ləboii ke na-ləŋon-isa-vəsa-an iṁan hən nə-daŋ-ḅuri-an. ⁴Nə-daŋ-ḅuri-an igol aGot ehəhəvur hən nəvide sidato. Ale dat̄beləboi aGot tohəhəvur hən nəvide sidato, nə-vatvat-viri-an dattokade lan idaŋ am. ⁵Ale datoləboi buni ke nə-vatvat-viri-an sidato dereh tisarpoh. Husur aGot, len aNunun toviol həni mai gidato, aGot evur san na-ləmas-buni-an san topul len nəlodato.

⁶Husur aKristo, nəboŋ datsaləboi dat̄bigol navoian sal, len nəboŋ tonor həni, aKristo imat mōs gidat datsənaui aGot. ⁷Nəvanuan evis ŋai ludaṁ hən ləḅimat mōs nəvanuan tile, be ludaṁ hən ləḅimat mōs nəvanuan nanoran ŋai. Ale hum ma tokad avan ideh tokad na-il-ḅuri-an hən ḅimat mōs nəvanuan tovoi. ⁸Be len nəsa togole, aGot igol ipar̄par ke toləmas masuṁ hən gidato maiegai ke: nəboŋ dattovi vanuan nəsaan sal, aKristo imat mōs gidato. ⁹Len nəda hiYesu, aGot eriŋi ke datunor len nəhon. A məhat hən natenan, len nəmatan san, aYesu dereh tilav kuv gidato dan nəlol paŋpaŋ siGot. ¹⁰A ṁo, nəboŋ dattovi enemi siGot sal, esəvat aNaturan uluṁan hən ḅimat gel gidato. Nəboŋ togol tomaienən, aGot igol datukad natəṁat mai navoivoian mai. Ale dat̄bikad navoivoian mai aGot, datto-ləboi buni ke, len nəmauran san len gidato, dereh aYesu tilav kuv gidato dan nəlol paŋpaŋ siGot. ¹¹Savi natenan ŋai, be datukemkem husur dat-səkad nəsasaa am mai aGot. Len aMasta sidato, aYesu Kristo, datukad natəṁat mai aGot, gol datohəhəvur masuṁ.

Atam mai aKristo

¹²Imagenan, nəboŋ aAtam togol nəsaan, nəsaan eḅis len navile a paŋ, ale nəvit nəsaan evi nəmatan. Imaiənən len nəsaan siAtam, nəpasusan san p̄isi logəm vi vanuan nəsaan, luḡol nəsaan, ale nəmatan ibar nəva-

^k 4.25 Isa 53.4-5

nuan p̄isi.¹ ¹³Sutuai, nəboŋ nalo siMoses tōbuer sal, nəvanuan navile a pan lugol nəsaan. Be husur ləsəkad nalo sal, aGot satos gat nəsaan gale-nan ke tovi nəkabut salito. ¹⁴Be len nəboŋ siAtam vəbar aMoses, nəmatan iwol hən nəvanuan p̄isi. Naut kəmas ləsabur kotov nakelean todaŋ siGot hum a Atam tōbur kotovi, naut kəmas natenan, lumat sūman aAtam.

Datoləboi dat̄benənōv hən aAtam mai atesua tohusuri, aKristo. ¹⁵Be gəlaru arotile, na-viol-kəmas-an siGot etile masūv len nəsaan siAtam. Husur len nəsaan siAtam nəvanuan isōbur lumat. Be a məhat hən natenan, len naviolan togəm len aYesu Kristo, aGot eviol kəmas hən narubātian dan nəsaan mai nəvanuan isōbur. ¹⁶Ale nāvīt na-viol-kəmas-an etile masūv hən nāvīt nəsaan siAtam. Nəsaan siAtam īvan hən nəpanismen. Be na-viol-kəmas-an siGot īvan hən nanoran aGot togol dattokade len nəhon, naut kəmas dattogol nəsaan tosōbur. ¹⁷Len nəsaan sitenan, aAtam, nəmatan iwol hən nəvanuan p̄isi, lumat. Be navoian aGot toviol kəmas həni esəhor masūv hən natenan. Husur len ategaii tovi aYesu Kristo, aGot eriŋi ke nəvanuan lunor len nəhon. Ale ləb̄inor len nəhon maienan, dereh likad nədaŋan mai nəmauran vi sutuai.

¹⁸Imasil ke nāvīt nəsaan sua siAtam evi nəpanismen togəm hən nəvanuan p̄isi. Len nāvīde tomagenan, nāvīt nategaii tonor aYesu togole, igol nəvanuan p̄isi loləboi ləb̄inor len nəhon aGot mai ləb̄ikad nəmauran kitin. ¹⁹Nəboŋ aAtam togol nəsa aGot tokai tasi, nəvanuan isōbur logəm vi vanuan nəsaan. Ale nəboŋ aYesu togol nəsa aGot tokele, aGot dereh tigol nəvanuan tisōbur linor len nəhon.

²⁰Mitinau nalo siMoses. Nalo egəm hən nəsaan bəgəm tibau len naləboi-səhoti-an sinəvanuan. Be nəboŋ nəsaan togəm tibau, navoian aGot toviol kəmas həni egəm tibau masūv am səhori, ²¹hən navoian bəsəhor nəsaan. A m̄o, nəsaan mai nəmatan aruwol hən nəvanuan p̄isi. Be gagai, navoian aGot toviol kəmas həni, iwol hən gidato. Imaienan, len aYesu Kristo, aMasta sidato, aGot igol datunor len nəhon, ale datukad nəmauran vi sutuai.

Nəsaan sawol, be aNunun aGot iwol hən gidato

6 ¹Ale datekəməbe? Ivoi hən dat̄bigol nəsaan tabtab hən navoian aGot toviol kəmas həni b̄etibau am a?^m ²Aoa! Satimagenan! Nəmauran hən nəsaan dattokade a m̄o imat ebun. Imabe datutoh lan sal? ³Gidat p̄isi dattobaptais hən dattotoh len aKristo aYesu, nəboŋ dattobaptais, datumat b̄onb̄on maii len nəmatan san. Mətsaləboi natenan a? ⁴Nəboŋ dattobaptais, datumat maii, datupat maii len nabur nəmatan hən dat̄bikad nəmauran veveu hən dat̄bitohtoh lan. Imaienan hən dat̄besūman aKristo tole məhat dan nəmatan len nədaŋan seTəman toyalyal.ⁿ

¹ 5.12 Gen 2.17, 3.6, 17-19   ^m 6.1 Rom 3.8   ⁿ 6.4 Kol 2.12

⁵Husur, datb̄ibon mai aKristo maienan len nēmatan san, dereh datibon maii len nā-le-mēhat-an dan nēmatan san. ⁶Datolēboii ke, nēmauran sidato ta mō itahētah maii len nēhai balbal. Ehum nēlodato itahētah ei, imat maii. Imagenan, nēdaŋan nēsaan tokade hēn towol hēn nēmauran sidato imasig. Datsavi slev am hēn nēsaan. ⁷Husur nēboŋ dattomat mai aKristo, datumakuv dan nēdaŋan hēn nēsaan. ⁸Ale husur dattomat mai aKristo, datodēlomi ke len natohan dattokade maii, dereh datitoh tabtab. ⁹Datolēboi buni ke husur aGot togol aKristo tole mēhat dan nēmatan, edēdas b̄imat tētas am. Nēmatan asike iwol hēni boŋ ideh am. ¹⁰Nēboŋ aKristo tomat, imat vēha-vis? Imat vēha-sua ŋai hēn tob̄ur kotov nēdaŋan hēn nēmatan. Be ile mēhat, imaur. Ale gagai len nēmauran enan, itoh mōs nēyalyalan siGot. ¹¹Imagenan, gamit am, mitimasnau lēboii ke, nēmauran hēn nēsaan samit ta mō, imat ebun. Ale gagai van, len aYesu Kristo, mitimastoh mōs nēyalyalan siGot len nēmauran veveu mēttokade. ¹²Imagenan, nēsaan satiwol hēn nibemito. Samtigol husur nalēŋonian hēn nibemito lotosa. ¹³Samtidaŋ kas nahudhubemit ideh hum natesua tosa hēn b̄igol nēsaan. Aoa! Mēteviol hēn gamito mai aGot hum alat lotomat be lotomaur dan nēmatan. Mēteviol hēn nahudhubemit gail p̄isi mai aGot hēn lēb̄igol nāvide lotonor len nabunusian san. ¹⁴Husur nēsaan asike iwol hēn gamit am, husur mētsatoh len navēlan nalo be mētutoh len navoian aGot toviol kēmas hēni.

Datovi slev hēn nanoran siGot

¹⁵Datsatoh len nalo be datutoh len navoian aGot toviol kēmas hēni. Imabe? Namilen ke inor hēn datb̄igol nēsaan a? Satimagenan! ¹⁶Nēboŋ mēttodaŋ hēn mētb̄igol natit p̄isi avan ideh tokele, mētogēm vi slev san. Mētsalēboii a? Mētb̄ilekis hēn mētb̄igol nēsaan, egēm vi masta samito, ilav gamit vi lan nēmatan. Mētb̄ilekis hēn mētb̄igol nēsa aGot tokele, ilav gamit vi lan nēmauran hēn nanoran.^o ¹⁷Be sipa vi tēban aGot! A mō mēttovi slev sinēsaan, be gagai, len nēlomit kavkav, mētugol husur naki-tinan hēn nāpusanan mēttokade. ¹⁸AGot eŋur kuv gamito dan nēsaan tia. Mētsavi slev sinēsaan am. Mētogēm vi slev sinanoran. ¹⁹Nokēmaienan len nasoruan kēta hēn mētb̄elēboi sēhot nāpusanan sagw. A mō mētudaŋ hēn gamit kavkav hēn mētb̄evi slev hēn nāvide tosa totaŋtaŋor mai nēsaan mōs mētb̄igol nēsaan van am. Gagai mitimasdaŋ hēn gamit kavkav hēn mētb̄evi slev sinanoran mōs mētb̄ikad nāboruan siGot.

²⁰A mō, nēboŋ mēttovi slev sinēsaan, mētsatoh len nanoran, nanoran sawol hēn gamito. ²¹Be nāvit nēmauran enan, imabe? Gagai nahurumit isa len natgalenan mēttogol gail. Nāvit natgalenan evi nēmatan! ²²Be gagai aGot eŋur kuv gamito dan nēsaan, hēn asike nēsaan b̄iwol

^o 6.16 Jon 8.34

hən gamit am. Mətovi slev siGot beti. Husur natenan, mətulav nāboruan siGot, ale nāvit nāboruan siGot len gamito evi nēmauran vi sutuai.
 23 Husur nāpurpūran hən nēsaan evi nēmatan, avil len aKristo aYesu, aMasta sidato, na-viol-kēmas-an siGot evi nēmauran vi sutuai.

Nasoruan kēta togəm len nēlahan

7 1 Bathudud nadəlomian, gamit mətoləboi nalo. Mətoləboii ke nalo ikad nēdaŋan hən na-il-a-mō-an nēboŋ nēvanuan tokad nēmauran ŋai. 2 Len nalo, napēhāvut tolah itoh len navəlan nēhāvut san nēboŋ atenan tokad nēmauran sal. Be atenan bimat, alitenan asike itoh len navəlan am, imakuv dan nalo hən nēlahan. 3 Imaienan, nēboŋ ahaāvut san tomaur sal, alitenan bilah mai togon, dereh lekis alitenan hən napēhāvut togol naitian tosa tobur kotov nēlahan. Be ahaāvut san bimat, aliten imakuv dan nalo enan. Ale naut kēmas bilah tētas mai nēhāvut tile, aliten sagol naitian tosa tobur kotov nēlahan. 4 Imagenan bathudud sagw, nokəmaiegai ke: nēboŋ məttoḃon mai niben aKristo len nēmatan san, mətumakuv dan nalo.^p Ale gagai mətubon mai atenan tole məhat dan nēmatan hən gidato datbivān hən nāvit siGot. 5 Nāboruan dattokade a mō evi nāboruan hən nēsaan. Nēboŋ nāboruan enan towol hən gidato, natideh nalo tokai tasi, enan datoləŋon masuḃ hən datbigole. Naləŋonian galen lotosa loum len nibedato ale natit pisi dattogole luḃan hən nēmatan. 6 Be gagai, gidat dattoḃon mai aKristo len nēmatan san, datumakuv dan nalo tobaŋis gat gidato. Imaienan datsahusur nāpīsal ta mō, datsagol husur na-tos-gati-an hən nalo am. Gagai, len aNunun aGot, datohusur nāpīsal veveu, datugol husur naləŋonian siGot.

Nalo mai nēsaan

7 Datekəməbe beti? Nalo isa a? Sadatekəmaienan! Nalo tabuer, asike nətələboi səhot nēsaan sagw gail. Nəsaləboii ke naləŋonian len nəlogw tovi nēsaan vəbar nalo toke, “Sa-nələm tevənoh natideh.”^q 8 Be ehum nēsaan tolav nalo enan, ale igol nəlogw epul hən naləŋonian tiltile gail. Husur nalo tabuer, nēsaan asike təkad nēdaŋan tomaienan. 9 A mō, len nēmauran sagw, nalo savi natideh len ginau. Be nēboŋ notosəsəlōŋ hən nakelean todaŋ toke, “Sa-nələm tevənoh natideh,” numadhaləboii ke nugol nēsaan, nēsaan imaur len ginau. 10 Ale len nēsaan nukad nēmatan husur nēsaan epəpəhun ginau dan aGot. Imaienan, nunau səhoti ke nakelean enan todaŋ topat hən bilav nēmauran mai ginau, ilav nēmatan mai ginau!^r 11 Bathut len nakelean enan todaŋ nēsaan isab nāpīsal hən togəras ginau. Ale len nakelean enan todaŋ, igol numat.^s

^p 7.4 Len naut egai ehum dattovi pəhāvut ale nēhāvut sidat imat gol ke datuma-

kuv dan nalo. ^q 7.7 Exo 20.17; Deu 5.21 ^r 7.10 Lev 18.5; Deu 4.1, 5.33; Eze 20.11

^s 7.11 Gen 3.13

¹²Mitinau nategai ke: Nalo evi siGot. Ale nakelean todaŋ len nalo evi siGot, inor, ivoi. ¹³Īmāienan, namilen ke nalo tovoi igol numat a? Aoa! Səmaienan! Evi nəsaan togole. Len nalo tovoi nəsaan ilav nəmatan gəm hən gināu, epərehun gināu dan aGot. Husur natenan nalo ivoi, be igol nəsaan len nəlogw iparpar, ale noləboii ke nəsaan isa batbat.

Nəbalan len nalo

¹⁴Datoləboii ke nalo egəm len aNunun aGot, ale ivoi. Be gināu novi vanuan notokad nəboruan nəsaan hən nəvile eg a pan. Ehum notovi slev hən nəsaan. ¹⁵Nəsaləboi səhot nəsa notogolgole, husur nəsa notoləŋon nəbigole, nəsagole. Be nugol nəsa notomətahun bun nəbigole. ¹⁶Be nəsa notogole ĩevi nəsa notomətahun nəbigole, nudaġ ke nalo ivoi.^t ¹⁷Imagenan, savi gināu notogol naten tosa; evi nəsaan togol naut a im san len gināu togole. ¹⁸Ale noləboii ke səkad natideh tovoi totoh len gināu, namilen ke səkad natideh tovoi totoh len nəboruan sagw hən nəsaan. Husur nuke nigol navoian, be nodədasi. ¹⁹Nuke nigol navoian be nəsagole. Nomətahun nəbigol nəsaan, be enan evi nəsa notogol tabtab hənĭ. ²⁰Avil nəbigol nəsa notomətahun nəbigole, namilen ke savi gināu am togole, be evi nəsaan totoh tin len gināu togole.

²¹Imagenan nusaĭ natesua tomaiegai tabtab ke: nəboŋ notoləŋon nəbigol navoian, nəsaan itah tabtab mai gināu. ²²Husur len nəlon nəlogw noləmas bun nalo siGot, ²³be nobunus nədaŋan^u tile am len gināu toġal mai nalo nənauan sagw toləŋoni. Ale nədaŋan enan igol nəsaan topat len gināu, ibanġis gat gināu. ²⁴O nəmauran sagw isa! Nahəhaṽuran eġuer! Ase tilav kuv gināu dan nawolan hən nibegw egai tosehər gināu van hən nəmatan? Ase? ²⁵AGot səbon! Len aYesu Kristo, aMasta sidato, aGot dereh tigole. Sipa vi təban!

Imāienan, len nənauan sagw novi slev hən nalo siGot, be len nəboruan sagw hən nəsaan novi slev hən nəsaan.

Nəmauran len aNunun aGot

8 ¹Imagenan beti, gagai səkad nəpanismen ideh ġnos alat lotovi seKristo, aYesu. ²Bathut nədaŋan seNunun Nəmauran len aKristo aYesu igol gumakuv dan nədaŋan hən nəsaan mai nəmatan.^v ³Nalo edədas ĩilav kuv gidato dan nəsaan, husur len nədaŋan sidat səbodato, datsaləboi datbigol husur nalo. Avil nəsa nalo todədasi, aGot igole. AGot esəvat aNatun uluġan matmat san hən begəm vi vanuan. Ikad niben mai nəboruan suġan gidat dattovi vanuan nəsaan gail. Ale aGot eriŋ nəpanismen sadit lan, hum tovi

^t 7.16 Len naut egai aPol ike nalo ivoi husur emətahun ĩebur kotovi, namilen ke eləŋon bigol husuri. ^u 7.23 Len nasoruan ta Kris ike nalo, sake nədaŋan. ^v 8.2 Natosian galevis ta sutuai luke, aYesu igol numakuv dan nədaŋan hən nəsaan mai nəmatan.

naviolan hən natutumavan m̄os n̄esaan sadit gail. Igol n̄edaŋan hən n̄esaan inoŋ. ⁴AGot igol imaienan, hən natit gail na-tos-gati-an hən nalo tokel ke lotonor l̄əb̄isarpoh len gidato m̄au, hən dat̄beləboi dat̄bigol p̄is nāvide tonor nalo tokele. Gidat datsahusur naləŋonian sidat gail lotosa am, gagai datohusur naləŋonian seNunun aGot. ⁵Alat lotogol husur n̄aboruan n̄esaan salito, lunau tabtab hən n̄esa n̄aboruan n̄esaan toləŋoni. Avil alat lotogol husur aNunun aGot, lunau tabtab hən n̄esa aNunun aGot toləŋoni. ⁶Husur n̄əboŋ n̄aboruan n̄esaan towol hən n̄ənauan, nāvite evi n̄əmatan. Be n̄əboŋ aNunun aGot towol hən n̄ənauan, nāvite evi n̄əmauran mai natəmat. ⁷Bathut n̄əboŋ n̄aboruan n̄esaan towol hən n̄ənauan, n̄ənauan enan evi enemi siGot tabtab. Sagol husur nalo siGot boŋ ideh, savi enan ŋai, be eɔɔdas b̄igol husuri. ⁸Husur enan, alat lotogol husur n̄aboruan n̄esaan salito l̄əsaləboi l̄əb̄igol aGot b̄ehəhəvur.

⁹Be gamito, m̄ətsagol husur n̄aboruan n̄esaan, m̄ətugol husur aNunun aGot husur aNunun aGot itoh tin len gamito. Be natsua, avan ideh asike b̄ikad aNunun aKris̄to lan, gai savi seKris̄to. ¹⁰Be aKris̄to b̄itoh len gamito, naut k̄əmas nibemito dereh limat sil n̄esaan, aNunun aGot evi n̄əmauran veveu m̄os gamito husur nanoran, navoivoian m̄əttokade mai aGot.^w ¹¹Ale aNunun aGot togol aYesu tole m̄əhat dan n̄əmatan b̄itoh len gamito, namilen ke, naut k̄əmas nibemito dereh limat, len aNunun totoh len n̄əlomito, atenan togol aKris̄to tole m̄əhat dan n̄əmatan dereh tilav n̄əmauran mai nibemito.

¹²Imagenan bathudud nadələmian, datimasgol n̄esa aGot toləŋoni. Sadatehusur naləŋonian hən n̄aboruan n̄esaan sidato. ¹³Husur m̄ətb̄ehusur naləŋonian hən n̄aboruan n̄esaan, dereh mitimat. Be len aNunun aGot m̄ətb̄igol nāvide samit tosa gail l̄əb̄imat ebun, dereh mitikad n̄əmauran. ¹⁴Bathut alat aNunun aGot towol hən galito, galit lovi natun aGot. ¹⁵Husur aGot s̄əlav aNunun mai gamito hən m̄ətb̄evi slev hən namətahwan hən namətahwan b̄iwol hən gamit t̄ətas am. Aoa! Ilavi hən m̄ətb̄egəm vi natun san gail. Ale gagai datukai van h̄əni ke, “Appa, Tata.”^x ¹⁶Nabonan hən aNunun aGot mai nanunudato ikel koti ke dattovi natun aGot gail. ¹⁷Ale dat̄bevi anatun san gail, ekitin ke dereh datikad naviolan aGot toutaut h̄əni m̄os anatun gail sūman aKris̄to tokade. Imaienan, dat̄bihan kat̄əp̄ol mai aKris̄to len naləŋon-isa-v̄əsa-an san, dereh datikat̄əp̄ol mai len n̄əyalyalan san.^y

N̄əyalyalan ta tahw

¹⁸Len nabunusian sagw, dat̄b̄enənōv̄ hən na-ləŋon-isa-v̄əsa-an dattokade gagai mai nam̄ənas hən n̄əyalyalan aGot b̄ev̄əhoti mai gidato balai,

^w 8.10 Len naut egai namilen s̄əmasil len nasoruan ta Kris. Hum ma tohum n̄esa topat tubat len aNunun aGot, o hum ma tovi: nanunumito lukad n̄əmauran husur aGot eriŋi ke m̄ətunor len n̄əhon. ^x 8.15 Mak 14.36; Kal 4.5–7. Len nasoruan ta Aram, aAppa evi aTata. ^y 8.17 2Kor 4.17; 1Pit 4.13

na-ləŋon-isa-vəsa-an savi natideh. ¹⁹Len nasigariran, natit p̄isi aGot togole, nəmav, nətan mai nətas mai natit p̄isi lotosuh lan, natgalen p̄isi losuh vir aGot b̄evəhot anatun gail ləb̄ip̄ar̄p̄ar. ²⁰Husur natgalen losuh kəmas, ləsalekis hən lotomaienan be aGot igol lumaienan.^z Igole len nəvatvat-viri-an ²¹ke, gail p̄isi limakuv dan nəb̄arjisian hən nəmatan mai nañoman mai nañoan, hən ləb̄ikad nəmakuvan toyalyal anatun aGot gail lotokade. ²²Husur datoləboii ke natit p̄isi aGot togole lokilob vəbar daməŋai, lois b̄onb̄on len napəŋasan, hum napəhaʋut topasus. ²³Savi natenan ŋai, be gidat am datokilob naut kəmas dattokad aNunun aGot hum naʋit nametakav hən natit p̄isi aGot b̄eviol həni mai gidat balai. Datoŋigarir, datutoh vir nəboŋ aGot b̄igol datb̄evi anatun san gail, nəboŋ b̄igol nibedat ləb̄imakuv dan natit p̄isi tosa hən ləb̄egəm vi nibedat veveu vi sutuai.^a ²⁴Husur datukad nəvatvat-viri-an enan nəboŋ aGot tolav kuv gidat dan nəsaan sidato. Be datb̄ikad nəsa datb̄ivatvat viri, savi nəvatvat-viri-an am. Husur ase len gidato ivatvat vir nəsa tokade tia? ²⁵Be datb̄ivatvat vir nəsa datsəkade sal, len nə-daŋ-b̄uri-an datutoh mədau viri.

²⁶Len naʋide tomaienan, aNunun aGot evi tarhət sidato husur datsədaŋ. Husur datsaləboi nəsa tonor hən datb̄isor tuʋ m̄osi. Be len nakiloban nasoruan todədas b̄ikel namilen, aNunun aGot isor tuʋ sidato. ²⁷Ale aGot tokəta kitev nəsa topat len nəlodato, gai eləboi nənauan seNunun, bathut aNunun isor sinəvanuan siGot gail mai aGot, tonor hən naləŋonian siGot.

²⁸Ale datoləboii ke len natit p̄isi tovisi hən galito, aGot eum m̄os navoian silat gai toləmas bun galito, gai tokis galito tonor hən nə-nau-utaut-an san.^b ²⁹Husur sutuai tia aGot eləboi alat ləb̄evi esan gail. Len nənauan san eriŋi ke legəm suṃan aNatun, hən ke aYesu b̄evi hai a m̄o tokad aʋan mai aʋavinen tosobur. ³⁰Ale alat aGot toriŋi ke legəm suṃan aNatun, ekis galito. Ale alat gai tokis galito, eriŋi ke lunor len nəhon. Ale alat gai toriŋi ke lotonor len nəhon, eputsan galito hən ləb̄iyalyal maii.

Na-ləmas-masuʋ-həni-an siGot

³¹Natgalenan ləb̄imaienan, datekəməbe am? AGot b̄itah mai gidato, b̄evi sidato, avan ideh saləboi b̄ewin səhor gidato! ³²AGot salekol gol aNatun. Aoa, eviol həni hən b̄imat m̄os gadit p̄isi. Imagenan, husur toviol hən aNatun mai gidato tia, dereh teviol kəmas hən natit p̄isi am mai gidato. ³³Len nakotan siGot ase eləboi b̄eil hirhir ke alat aGot tolekis hən galito, lotogol tosa? Husur evi aGot toriŋi ke lotonor len nəhon!

^z 8.20 Nəboŋ aGot togol navile a pan, igol natit p̄isi hən ləb̄igol nəsa toləŋoni, hən ləb̄ikad naʋite. Be nəboŋ aAtam togol nəsaan, aGot igol natgalenan asike luʋan am hum ta m̄o, ale losuh kəmas maienan. ^a 8.23 2Kor 5.2-4 ^b 8.28 Natosian galevis ta sutuai luke, *Ale datoləboii ke natit p̄isi loum b̄onb̄on hən navoian m̄os alat lotoləmas bun aGot.*

³⁴Ase eləboi b̄ikel ke limaspanis? Husur evi aKristo aYesu tosor mai aGot m̄os gidato. Evi aKristo tomat m̄os gidato, evi aKristo aGot togol tole məhat dan nəmatan ale evi aKristo tobətah len nətarhət nəmatu siGot.

³⁵Imagenan, ase eləboi b̄epəpəhun gidato dan na-ləmas-buni-an seKristo enan? Naut kəmas avan ideh b̄igol nasənahan len gidato, naut kəmas nəmauran sidat b̄idan, naut kəmas nəvanuan gail ləb̄emədas tabtab hən gidato, naut kəmas nəhanian b̄eb̄uer, naut kəmas datb̄imalmal, naut kəmas nəmauran sidat pəpadaŋ hən b̄ipat len nəmatan, naut kəmas nəb̄u nəb̄alan b̄igol datb̄imat, səkad natideh toləboi b̄epəpəhun gidato dan na-ləmas-buni-an seKristo! ³⁶Hum nəbe sua len natosian siGot tokele ke,

“Nəmauran sinamito

pəpadaŋ tipat len nəmatan tabtab

m̄os gaiug;

Len nabunusian sinəvanuan gail

namtohum nasipsip hən na-ti-buni-an.”^c

³⁷Be naut kəmas nəsa tovisi hən gidato maienan, len aKristo toləmas bun gidato, datowin səhor natgalen p̄isi. ³⁸Husur noləboi səhoti ke, səkad natideh toləboi b̄epəpəhun gidato dan na-ləmas-buni-an siGot. Nəmatan mai nəmauran arodədasi, aŋel mai natəmat arodədasi, nəboŋ ta daməŋai mai nəboŋ b̄egəmai arodədasi, nədaŋan ideh edədasi, ³⁹nə-sahsah-vi-məhat-an mai nə-sareh-vi-pan-an arodədasi. Səkad natideh len natit p̄isi toseh toləboi b̄epəpəhun gidato dan na-ləmas-buni-an siGot topat len aKristo aYesu, aMasta sidato.

Nəvanuan aGot tolekis hən galito

9 ¹Nokitin. Len aKristo nukel nakitinan, nəsaliboŋ. Nəlogw, aNunun aGot totoh lan, mai aNunun aGot, arukel koti ke ²nukad nalolosaan totibau len nəlogw. Noləŋon isa masuŋ be sasib. Nəlogw itaŋis nəbathudud sagw, naJu lotomətahun aKristo. ³Nohəhaŋur hən aKristo tasemale hən ginau hən asike nətavi esan am, m̄os nəbathudud sagw gail, hən lətariŋ nəlolit len aKristo. ⁴Nəbathudud sagw gail lovi alat seIsrael. AGot ipat kuv galito hən ləbevi anatun san gail ale evisi hən galito len namənas hən nəyalyalan san. Ikel na-kel-gati-an mai galito ale ita gat gail len nahəsan. Ilav nalo mai galito. Idaŋ hən lotolotu həni. Ale lopul hən na-kel-gati-an san gail. ^d ⁵Lovi nəpasusan siApraham, seIsak mai siJakop. Ale aYesu evisi len nəpasusan enan len nəmauran san len navile a pan. Gai evi Got, nədaŋan san toseh natit p̄isi, nə-sal-suhi-an tivan həni vi sutuai! Ganan!

⁶Sadatike, “Na-kel-gati-an siGot iteh, gai sagol nəsa tokel mai alat a Israel.” Sadatekəmaianan! Husur len nəpasusan seIsrael p̄isi, isobur ləsavei

^c 8.36 Psa 44.22 ^d 9.4 Exo 4.22; Deu 7.6; Hos 11.1

alat a Israel kitin. Ləsavi vanuan siGot. ⁷Naut kəmas lotovi len nəpasusan siAraham, ləsavi anatun kitin gail. Husur aGot ikel mai aAraham ke, “Len aIsak dereh gikad nəpasusan notokel gati mai gaiug.”^e ⁸Namilen ke, nəpasusan lotovisi len niben aAraham ləsavi anatun aGot, be len nabunisian siGot, nəpasusan lotovisi husur na-kel-gati-an san ŋai, galit lovi anatun aAraham kitin.^f ⁹Husur aGot ikel gati maiegai ke, “Len nəboŋ han, dereh netəlmam, ale aSarah tikad anatun uluŋan.”^g

¹⁰Savi natenan ŋai. Anatun aRepekah gəlaru artovi məlav arukad atəmalaru esua ŋai, tovi alsak, atəmanamit ta sutuai. ¹¹⁻¹²Be nəboŋ naməlav arsavisi sal, arsaŋol natideh tovoi o tosa, aGot ikel mai aRepekah ke, “Ahai a mō dereh tevi vanuan nauman sihai a tahw.” AGot ekəmaienan hən bimasil ke nəboŋ tolekis hən nəvanuan, salekis həni bathut nəsa tovoi o tosa togole. Ilekis hən nəvanuan husur nənauan san ŋai mōs nəsa toləŋoni.^h ¹³Hum natosian siGot toke,

“Noləmas bun aJakop
be nomətahun aEsau.”ⁱ

¹⁴Datekəmabe beti? AGot sanor a? Aoa, sadatekəmaienan! ¹⁵Husur aGot ikel mai aMoses ke,

“Dereh nilolosa hən avan ideh nəbilolosa həni.

Dereh ginau nəlogw titaŋis avan ideh nəlogw bītaŋisi.”^j

¹⁶Imagenan, aGot ilekis hən nəvanuan, savi husur lotoləŋoni, savi husur lotoum todaŋ mōsi, ipat len nalolosaan siGot. ¹⁷Husur len natosian siGot ikel mai aFero ke, “Nutabtabuh len gaiug hən gəbēvi kiŋ hən nədaŋan sagw bīpaŋpaŋ, naut kəmas nəkaduŋm tohaihai, hən nəvanuan ləbikel ur nahəsagw len navile a paŋ kavkav.”^k ¹⁸Imaiean aGot ilolosa hən avan ideh aGot toləŋon bilolosa həni. Ale nəkadun avan ideh aGot toləŋon bīhaihai, aGot igol ihaihai.

¹⁹Hum ma gəbeus ginau ke, “AGot bīgol nəkadun nəvanuan bīhaihai, limasmagenan. ŋa imabe aGot toke lugol nəsaan?” ²⁰Be gaiug ase? Savi hən gaiug hən gəbisor tas aGot! Nau nategai. Nabilikoro saus nəvanuan toum həni hən nətan bulau ke, “Imab gotoum hən ginau hən nəbimagagai?”^l ²¹Nəvanuan toum hən nabilikoro len nətan bulau, nəboŋ tolav nakobhutan bulau sua, eləboi beum hən nabilikoro sua həni topehas mai nabiliwai sual am hən bēriŋ nəpahsago lan. Ipat len gai.^m

²²Ale aGot eləboi bīgol bīmaiean hən nəvanuan. Naut kəmas inor hən aGot bīgol nəlol paŋpaŋ mai nədaŋan san bīpaŋpaŋ, len nə-daŋ-buri-an itoh mədau mai galit lotogol nəlon topaŋpaŋ, alat gai toutaut hən

^e 9.7 Gen 21.12   ^f 9.8 Kal 4.22-23   ^g 9.9 Gen 18.10, 14. Len naləbulat Natubatan, nəboŋ aGot tokele, ikel ke tetəlmam len nəboŋ enan len nasihau togəmai.   ^h 9.11-12 Gen 25.23

ⁱ 9.13 Mal 1.2-3   ^j 9.15 Exo 33.19   ^k 9.17 Exo 9.16   ^l 9.20 Isa 29.16, 45.9

^m 9.21 Jer 18.6

galit m̄os l̄eb̄imasig, n̄əpanismen ipat vir galito. ²³Igol tomaianan h̄ən natibauan h̄ən n̄əyalyalan san b̄iḡarḡar h̄ən alat gai tololosa h̄ən galito, alat gai toutaut h̄ən galit tia m̄os l̄eb̄iḡon maii len n̄əyalyalan san. ²⁴Ale alatenan gai tolekis h̄ən galito, gidato datovi galit galevis. Ilekis h̄ən gidato dan naJu gail mai alat l̄əsavi Ju. ²⁵Ekəmaiegai len natosian siHosea, ike,

“Alat l̄əsavi vanuan sagw

dereh nekis galit h̄ən n̄əvanuan sagw gail.

Ale alat l̄əsaləboi na-ləmas-buni-an sagw,

dereh nekis galit h̄ən n̄əvanuan notoləmas bun galito.”ⁿ

²⁶“Ale len naut aGot tokel mai galit ke,

‘M̄ətsavi n̄əvanuan sagw,’

len naut enan n̄əvanuan dereh lekis galit h̄ən

‘anatun aGot gail, aGot tovi n̄əkadun n̄əmauran.’”^o

²⁷Avil alsaiah ikai m̄os alat a Israel ke,

“Naut k̄əmas alat a Israel lusōbur

hum nabion bitas,

evis ḡai dereh likad n̄ə-lav-kuvi-an dan n̄əpanismen.

²⁸Bathut, husur n̄ə-saḡ-səhoti-an san len nakotan,

Nasuḡ aGot dereh tetutut h̄ən b̄ipansem ḡis alat navile a pan.”^p

²⁹Ehum alsaiah tokele a m̄o tia ke,

“AMasta h̄ən navəshəsoltia h̄ən n̄əməv

asike tariḡ n̄əpasusan sidat galevis tasuh,

dattasuḡman naut a Sotom,

dattasuḡman naut a Koḡorraḡ

artomasig ḡisi.”^q

Israel ipar d̄əlomian

³⁰Beti datekəməbe? Nekəmaiegai ke, alat l̄əsavi Ju l̄əsaum s̄ədaḡ h̄ən l̄əb̄ikad nanoran, navoivoian mai aGot, be len nad̄əlomian lukade. ³¹Avil alat a Israel lotoum todaḡ h̄ən l̄əb̄igol husur nalo h̄ən l̄əb̄inor, l̄əb̄ikad navoivoian mai aGot, lod̄ədasi. ³²Lod̄ədasi husur n̄əsa? Husur l̄əsariḡ n̄əlolit len aGot, loriḡ gat n̄əlolito len n̄əsa lotogole. Lupes h̄əbetw len “n̄əvat h̄ən na-pes-h̄əbetw-an.” ³³Hum natosian siGot toke,

“M̄əteris! Len naut a Sion noriḡ n̄əvat

togol n̄əvanuan lotopes h̄əbetw,

n̄əbiltivat enan togol n̄əvanuan lototeh,

ale alat lotoriḡ n̄əlōn lan

asike loləḡon isa sil lotoriḡ n̄əlolit lan.”^r

ⁿ 9.25 Hos 2.23   ^o 9.26 Hos 1.10   ^p 9.28 Isa 10.22-23   ^q 9.29 Isa 1.9; Gen 19.23-28

^r 9.33 Isa 8.14, 28.16. Len naut egai, n̄əvat Isaiah tokel uri evi aKristo.

10 ¹Bathudud nadəlomian, len nəlogw noləŋon masuṽ hən aGot ḅilav kuv alat seIsrael dan nəsaan salito, ale nusor tuṽ mōs natenan vi təban aGot. ²Ginau noləboi nəḅikel koti ke, ludəŋ len na-lotu-hən-aGot-an, be naḅisal lotohusuri savi len naləboian kitin. ³Lotətan hən naḅisal aGot togole hən ləḅikad navoivoian maii, ale ludas ḅisal salito. Bathut natenan lomətahun naḅisal siGot, lotəgau gat naḅisal hən na-gol-husur-nalo-an. ⁴Be aKristo igol nalo inoŋ.^s Imaienan nəvanuan ḅisi lotoriŋ nəlolit len aKristo, lukad navoivoian maii aGot.

Nəmauran aGot toviol həni evi sinəvanuan ḅisi

⁵AMoses itos husur naḅisal hən na-gol-husur-nalo-an hən nəvanuan ḅinor len nəhon aGot, ike, “Nəvanuan togol ḅis nəsa nalo tokele, dereh tikad nəmauran.”^t ⁶Be naḅisal hən nadəlomian hən nəvanuan ḅinor len nəhon aGot imasil. Natosian siGot ekəmaiegai, ike, “Sagikele len nəloṽ ke, ‘ase tevi məhat vi lan nəmav?’”^u (hən ḅesəhar aKristo vi pan hən ḅevi tarhət saṽ). ⁷Ikele am ke, “Sagikele len nəloṽ ke, ‘ase tevi pan vi lan naut nəmatan?’” (hən ḅigol aKristo ḅile məhat dan nəmatan). ⁸Be savi hən gəḅimasgol natgalenan. Natosian siGot ikele am ke, “Nasoruan siGot ipat pəpadaŋ ŋai, ipat len nabuŋoṽ, ipat len nəloṽ.” Enan boh nasoruan hən nadəlomian namttokel uri. ⁹Nasoruan imaiegai ke: Gəḅikel koti len nabuŋoṽ ke, aYesu evi Masta, mai gəḅedəlomi len nəloṽ ke, aGot igol aYesu ile məhat dan nəmatan, dereh aGot tilav kuv gaiug dan nəsaan saṽ. ¹⁰Husur len nadəlomian enan dattokade len nəlodato, aGot eriŋi ke datunor len nəhon. Ale len na-kel-koti-an enan dattokele len nabuŋodato, aGot ilav kuv gidat dan nəsaan sidato. ¹¹Hum natosian siGot tokele ke, “Avan ideh toriŋ nəlon lan asike eləŋon isa sil toriŋ nəlon lan.”^v ¹²Nasoruan enan ipat mōs nəvanuan ḅisi, naut kəmas lotovi Ju o ləsavi Ju. AGot evi Masta salit ḅisi, ale ivoi masuṽ hən galit ḅisi lotousi hən ḅevi tarhət salito. ¹³Husur natosian siGot ike, “Nəvanuan ḅisi lotous Nasuḅ aGot hən ḅevi tarhət salito, dereh tilav kuv galito dan nəpanismen hən nəsaan salito.”^w ¹⁴Be asike ləḅikad nadəlomian len aGot, leus mab hən ḅilav kuv galit dan nəpanismen? Ale asike ləḅesəsəloŋ hən na-kel-uri-an husur aGot, likad nadəlomian lan mabe? Ale asike avan ideh ḅikel ur aGot, lesəsəloŋ hən na-kel-uri-an mabe? ¹⁵Ale asike aGot ḅesəvati, avan ideh tikel uri mabe? Hum natosian siGot toke, “Evi natsua tovoi masuṽ nəboŋ nəvanuan togəṽ hən ḅikel na-kel-uri-an tovoi!”^x ¹⁶Be savi nəvanuan ḅisi lotogol husur na-kel-uri-an tovoi. Husur Isaiah ike, “Nasuḅ aGot, nəvanuan evis ŋai lodəlom na-kel-uri-an sinamito!”^y ¹⁷Imagenan, nasəsəloŋan

^s 10.4 Namilen ke aKristo evurvur nəsa nalo topat mōsi. ^t 10.5 Lev 18.5 ^u 10.6 Hən naves 6-8, Deu 30.12-14 ^v 10.11 Isa 28.16 ^w 10.13 Jol 2.32 ^x 10.15 Isa 52.7
^y 10.16 Isa 53.1

evi nəkadun nədəlomian, ale nəvanuan gail loləboi ləbəsəsəloŋ ŋai nəboŋ avan ideh bikel na-kel-uri-an husur aKris̄to.

¹⁸Be nous nategai, losəsəloŋ māu a? Evoi! Losəsəloŋ boh! Hum natosian siGot toke,

“Nadololito ibar
naut p̄isi len navile a pan,
nasoruan salito ibar
navile a pan kavkav.”^z

¹⁹Be nous tasi ke, alat a Israel, ləsələboi səhoti a? Evoi! Loləboii! Husur a m̄o len nabuŋon aMoses aGot ikel mai galit ke,

“Len navoian sagw
van hən naluṽoh naut tiltile gail,
dereh nigol mititabulol bulos galito;
len navoian sagw
van hən naluṽoh hən nəvanuan lototətan
dereh nigol nəlomit tipaŋpaŋ.”^a

²⁰Ale aIsaiah ikad na-il-ḅuri-an, isor siGot, ike,

“Alat ləsadoŋ ginau lusaḅ ginau,
novisi hən alat ləsaus kitev ginau.”^b

²¹Be isor husur alat a Israel ke,

“Len na-ləmas-buni-an sagw husur nəmariboŋ kavkav
nosəsah hən navəlagw gəlaru
van hən nəvanuan ləsagol husur nəsa notokele,
nəkadulit tohaihai.”^c

AGot samətahun alat a Israel

11 ¹Ale nous nateg beti, aGot emətahun nəvanuan san gail a? Ao, səmagenan! Husur ginau novi auleIsrael sua. Ginau sua len nahəmar aPenjamin len nəpasusan siApraham.^d ²Aoa. AGot samətahun nəvanuan san gail gai toləboi galit sutuai tia.^e Mitinau nəsa natosian siGot tokele husur aElijah nəboŋ tokoblen mai aGot sil alat a Israel. ³Ike, “Nasuḅ aGot, lugol ahai kelkel ur saḿ gail lumat. Lulap̄uṽul nəmel tutumavan saḿ gail lumasirsir. Ginau səḅogw ŋai nutoh, ale gagai ludon ginau hən ləbigol nəḅimat.”^f ⁴Be na-sor-vari-an siGot imabe? Ike, “Ginau notəgau gat alaluḿan sagw lotovi 7,000 ləsəlotu hən aPaal tovi got gəgəras, boŋ ideh.”^g ⁵Imaienan len nəboŋ ta daməŋjai. Len navoian aGot toviol kəmas həni, ikad alat a Israel galevis aGot tolekis hən galito. ⁶Ale aGot ḅilekis hən galito len navoian gai toviol kəmas həni, namilen ke salekis hən galito husur natideh lotogole. Be aGot talekis hən galit husur

^z 10.18 Psa 19.4   ^a 10.19 Deu 32.21   ^b 10.20 Isa 65.1   ^c 10.21 Isa 65.2   ^d 11.1 Flp 3.5
^e 11.2 Psa 94.14   ^f 11.3 1Ki 19.10, 14   ^g 11.4 1Ki 19.18

nəsa lotogole, navoian gai toviol kəmas həni asike tavi na-viol-kəmas-an, be tavi naṗurṗuran hən nəsa lotogole.

⁷Ale imabe? Alat a Israel ləsəsab̄ nəsa lotodoŋi, ləsəkad nəsa lotoləŋo-ni. Galit galevis aGot tolekis hən galito, lukade. Be galit ṗisi am nəkadulit iṽonṽon. ⁸Hum natosian siGot toke,

“AGot igol nənauan salit ipat buṗbuṗol,
igol namətalit ləsəkəta,
nədariŋalit ləsəsəsələŋ,
van vəbar nəboŋ daməŋai.”^h

⁹Ale aTevit tovi kiŋ ike,

“Nəhanian halit len natev tegəm vi hai tata,
nalevlev ləḃibat lan,
nəvat hən na-pes-həḃetw-an
mai nəpanismen salito.

¹⁰Namətalit timotmot
hən asike ləḃəkəta,
letəmadehw taḃtab
len naməlasan hən nəsaan lotovusi.”ⁱ

¹¹Beti neus maieg həni ke, alat a Israel, lupes həḃetw hən ləḃiteh vəmasig māu a? Aoa! Be bathut nəsaan salito, aGot igol naṗisal hən tolav kuv alat ləsavi Ju dan nəsaan salito, hən alat seIsrael ləḃitaḃulol bulos galito husur lotoləŋon nə-lav-kuvi-an enan dan nəsaan. ¹²Len nəsaan silat seIsrael, aGot ivoi masuṽ hən alat navile a pan. Bathut natehan silat seIsrael, aGot ivoi masuṽ hən alat ləsavi Ju. Bimaienan, alat seIsrael aGot tolekis hən galito, nəboŋ galit ṗisi ləḃeriŋ nəlolit len aKристо, navoian siGot dereh tepul səsəhov!^j

¹³Gagai nuke nisor mai gamit mətsavi Ju. Bathut novi ahai pispisul silat ləsavi Ju, nusal suh nauman sagw notogole mōs gamito. ¹⁴Nuke nigol nəbat-hudud sagw gail a Israel nəlolit tevənoh nəsa məttokade, hən aGot ḃilav kuv galit galevis dan nəsaan salito. ¹⁵Nəboŋ aGot topair dan alat a Israel, igol alat navile a pan loləboi ləḃikad navoivoian maii. Be nəboŋ ḃilav təlmam hən alat a Israel, timabe? Dereh lehum ləḃikad nəmauran dan nəmatan!

¹⁶Datinau nabəta. Nəvanuan gail ləḃeriŋ nahudhubəta hum nəhanian metəkav ḃevi siGot, namilen ke nabəta kavkav evi siGot.^k Ale datḃinau

^h 11.8 Deu 29.4; Isa 6.10, 29.10   ⁱ 11.10 Psa 69.22-23   ^j 11.12 Alat seIsrael lomətahun aGot ale len namətahunian enan aGot igol natsua tovoi, ale ləḃeriŋ nəlolit len aKристо, len natenan aGot dereh tigol natsua ḃivoi masuṽ səhori am.   ^k 11.16 Num 15.19–21. Len naut egai nəboŋ tosor husur nabəta, isor husur naṽide aGot tokel mai alat seIsrael ke, nəboŋ lotomabul nəhol, len nəmatuan, nəhanian metəkav evi siGot, mai nabəta metəkav lotopani evi siGot. Ale nabəta metəkav ḃevi siGot, namilen ke nabəta ṗisi evi siGot. Namilen ke, aAraham mai anatun mai aməhaibən ləḃevi siGot, ale nəpasusan salit gail, galit tu lovi siGot.

nəhai, nəharhəte βēvi siGot, namilen ke nəpashəte gail am lovi siGot. ¹⁷Be nəhai oliv aGot tomabule len nəhol, tolaβur nəpashəte galevis dani, lohūm alat seIsrael. Ale gamit mətšavi Ju, mətəhūm nəhai oliv lototov lilihai. AGot esəhud hən gamit mai nəhai tomabule hən mətβigel nəpashət lotomaβur. Ale gagai mətumaur len nəbathuhai oliv enan. Ehum mətukad nəmauran kitin aGot tokel gati mai aApraham mai nəpasusan san gail. ¹⁸Imagenan, samtīpatpat gamit məhat husur məttoḡel nəpashəhai len naut lotomaβur lan. Mətovi nəpashəhai ŋai. Nəkadhuhai səmaur len gamito, gamit mətumaur len nəkaduhai. ¹⁹Hum ma ḡəβike, “Nəpashəhai gail, aGot ilaβuβur gail hən nəβigel galito.” ²⁰Ekitin. Be aGot ilaβuβur galit husur ləsəkad nadəlomian lan, ale gumaur husur gotokad nadəlomian lan. Sagīpatpat gaiug məhat, be gemətahw. ²¹Husur aGot βilaβuβur nəpashət gail lototov len nəhai husur ləsəkad nadəlomian lan, asike ḡəβikad nadəlomian lan, dereh tilaβur gaiug am.

²²Mitinau navoian mai nədaŋan aGot togole hən nəvanuan. Iḡol idaŋ hən alat lototeh, be ḡəβeriŋ nəloḡm tabtab len na-gol-na-voi-an san, dereh tigol navoian hən gaiug. Asike ḡəβimaienan, dereh tita kuv gaiug. ²³Ale alat seIsrael ləβipair dan nə-par-dəloḡmi-an salito, dereh aGot tesuhud hən galit len nəhai. Husur aGot eləboi βəsəhud təlmam hən galito len nəhai. ²⁴Namilen imaiegai. Gaiug gohum nəpashət nəhai oliv totov lilihai, aGot tota kuvi, ale toshud həni len nəhai gai tomabule len nəhol san. Savi naβide kitin hən nəhai hən nəpashəhai sua βitov len nəhai tile am. Be nəhai oliv aGot tomabule len nəhol san, alat seIsrael lohūm nəpashəte gail. Ale emədmədaū ŋai hən aGot βeshud təlmam hən nəpashət gail len nəhai lototov matmat lan.

Nəlon aGot itaŋis nəvanuan βisi

²⁵Bathudud nadəlomian, nomətahun mətβetətan hən nakitinan sua tosu-suah, be nuke mətələboii hən asike mətβipatpat gamit məhat len namitisau samito. Alat seIsrael, nəkadulit ihaihai, ale dereh tihaihai van vəbar galit βisi aGot tolekis hən galit ləsavi Ju, ləβeriŋ nəlolit lan. ²⁶Len naβide tomaienan aGot dereh tilav kuv aIsrael βisi dan nəsaan salito. Hum natosian siGot toke,

“Atesua βilav kuv nəvanuan san gail,
dereh tegəm len naut aSion,
dereh tipair hən nəpasusan siJakop,
nəlolit toβov hən ginau, aGot,
dan nəsaan salito.

²⁷Ale egai evi na-kel-gati-an sagw van hən galito
notota gati len nahəsagw, ke,
dereh nitariv kukuv nəsaan salit gail.”¹

¹ 11.27 Isa 59.20-21, 27.9

²⁸Tarhət na-kel-uri-an tovoi alat seIsrael lotomətahuni, lovi enemi siGot. Be gamit mətšavi Ju, mətukab hən natenan, mətukad navoian aGot toviol kəmas həni. Avil aGot eləmas bun galit sal, husur tolekis hən galit lotovi nəpasusan siApraham, aIsak mai aJakop. ²⁹Husur nəboŋ aGot tolekis hən nəvanuan toviol mai, nənauan san sagəgel boŋ ideh. ³⁰A mo gamit mətšavi Ju, mətomətahun nəsa aGot toləŋoni. Be gagai ilolosa hən gamito, ivoi hən gamito husur alat seIsrael lotomətahun nəsa toləŋoni. ³¹Len nəvide tomaienən, gagai alat seIsrael lomətahun nəsa aGot toləŋoni, gol ke, len nəvide aGot tololosa hən gamito, dereh tilolosa hən galit tətəs am. ³²Husur nəvanuan pisi ləsagol husur nəsa aGot tokele, ale ibaŋis gat galit len nəvide enən, hən bilolosa hən galit pisi.

Nə-sal-suh-aGot-an

³³O numəŋmaŋ len namitisau mai naləboian siGot artotibau masuŋ, artoyalal habat! Datodədəs datbeləboi nə-saŋ-səhoti-an mai naŋisal san gail.^m ³⁴Hum natosian siGot toke,

“Ase eləboi nənauan siNasub aGot?

Nasoran sise eləboi bevi tarhət san?”ⁿ

³⁵Ase ilav natideh mai aGot

tonor hən aGot bisar gele?”^o

³⁶Husur aGot igol natit pisi, ale len nədaŋan san natit pisi losuh hən ləbevi esan. Mitisal suh nəyalyalan san vi sutuai! Ganan.

Naviolan hən natutumavan tomaur

12 ¹Imagenan, bathudud nadəlomian, husur nəlon aGot totaŋis gida-to, noŋir gamito ke: Viol hən nibemito mai aGot hum naviolan hən natutumavan tomaur, hən bevi esan səbon, hən gai behəhaŋur masuŋ həni. Enən evi naŋisal kitin hən mətbilotu hən aGot. ²Samtigol tətəv hən nəvide gail hən navile eg a pan. Be aGot tegəgel hən gamito; tegəgel hən naŋisal hən nənauan samito hən biveveu. Bimaienən, dereh mitinau kitev nəsa aGot toləŋoni, mətələboi səhoti, hən mətbigol nəsa tovoi, nəsa tonor, nəsa togol aGot tohəhaŋur həni.^p

³Len navoian aGot toviol kəmas həni mai ginau, nukele hən gamit vīsusua ke, saginau gaiug gabag tesəhor nakitinan husur gaiug. Be len natibauan o nakəkerehan hən nadəlomian aGot tolav mai gamit vīsusua, mitinau kot nakitinan hən gamit səbomito. ⁴Niben nəvanuan ikad nahudhute isoŋur, ale nahudhut vīsusua ikad nauman san totile. ⁵Imaienən hən alat lotoriŋ nəlolit len aYesu. Gidat dattosoŋur datovi niben tosua len aKristo. Ale gidat vīsusua datovi sidat gabag. ⁶Datukad naviolan tiltile gail lotonor hən navoian aGot toviol kəmas həni mai gidato. Gəbikad

^m 11.33 Isa 55.8; Psa 92.5, 139.6   ⁿ 11.34 Isa 40.13   ^o 11.35 Job 41.11   ^p 12.2 1Pit 1.14

naviolan hən gəbikel ur nəsa aGot tokel mai gaiug, gikel ur napisulan siGot tinor hən nadəlomian saṃ. ⁷Gəbikad naviolan hən gəbevi tarhət sinəvanuan gail, gevi tarhət salito. Gəbikad naviolan hən gəbeṃusan, geṃusan. ⁸Gəbikad naviolan hən gəbigol nəvanuan gail ləbeləṃon ḃivoi am len nəlolito, gigol leləṃon tivoi am len nəlolito. Gəbikad naviolan hən gəbeviol, geviol habat. Gəbikad naviolan hən na-il-a-ṃo-an, len na-il-a-ṃo-an saṃ geum tivoi. Ale gəbikad naviolan hən nəloṃ ḃitanjis nəvanuan gail, gigole len nahəhaṃuran.⁴

⁹Na-ləmas-buni-an satevi nagəgərasan, timaskitin. Mətahun bun natideh tosa len nabunusian siGot. Təgau gat nəsa tovoi len nabunusian siGot. ¹⁰Ləmas masuṃ hən gamit gabag hum məttovi alatmiṃvan. Putsan gamit gabag len nənauan samito səhor gamit səḃomito. ¹¹Sagipetəmas len nauman siGot be timaur mətaṃ hum aNunun aGot toṃuv vivi məhat len nəloṃ. ¹²Bathut nə-vatvat-viri-an gotokade len aGot, gehəhaṃur. Nəboṃ na-ləṃon-isa-vəsa-an ḃibar gaiug, gidaṃ ḃuri len na-toh-mədau-an saṃ. Gidaṃ len na-sor-tuṃ-an. ¹³Nəboṃ nəvanuan siGot ləbeṃidol, gevi tarhət salito. Gehəhaṃur hən nametḃos gail ləbeḃis lohoim saṃ.

¹⁴Geus aGot hən ḃivoi hən alat lotomədas gaiug gol gotoləṃon tosa vəsa. Geusi hən ḃivoi hən galito, sageusi hən ḃemədas galito.⁷

¹⁵Gehəhaṃur mai alat lotohəhaṃur. Geləṃon tisa, gitaṃ mai alat lotoləṃon tosa, lototaṃ. ¹⁶Mitinau gamit gabag hum məttoṃitoṃ ḃai. Sagipatpat gaiug məhat len nənauan saṃ, be gehəhaṃur hən gəḃitah mai alat lotovi ut kəmas. Len nənauan saṃ səḃoṃ saginau ke gotokad namitisau hən nəmauran tonor.⁵

¹⁷Sagivar təlmam hən nəsaan van hən avan ideh togol tosa hən gaiug. Len natideh gəbigole, gol husur napisal nəvanuan ṃisi lotoləboi ləbekəta səhoti ke tovoi. ¹⁸Len natideh topat len gaiug, gəbeləboi gəbigole, gikad natəṃat mai nəvanuan ṃisi. ¹⁹Gamit notoləmas bun gamit ṃisi, samtigol nasisilan. Riṃi hən nəlol paṃpaṃ tonor siGot ḃigole. Bathut len natosian, Nasuḃ aGot ike, “Nasisilan ipat len ginau. Ginau dereh nipansəm alat lotogol tosa hən gamito, ipat len ginau.”^t ²⁰Be hum natosian siGot tokele am ke, “Naenemi saṃ ḃimalkəkət, gevəṃani. ḃimaduh, lav natideh maii hən ḃemuni. Nəboṃ gəbigol natenan, nahurun dereh tisa masuṃ.”^u ²¹Nəsaan satesəhor gaiug; be gesəhor nəsaan hən navoian.

Riṃi gamito len navəlan nəgavmen

13 ¹Nəvanuan ṃisi leriṃ galit səḃolito len navəlan nəgavmen lotoil a ṃo. Husur nədaṃan hən na-il-a-ṃo-an ideh topat, aGot idaṃ həni. Ale alat lotoil a ṃo, aGot itabtabuh len galito. ²Imagenan, avan

⁴ 12.8 Hən naves 4-8, ris 1Kor 12.4-11   ^r 12.14 Mat 5.44; Luk 6.28   ^s 12.16 Isa 5.21; Pro 3.7   ^t 12.19 Deu 32.35   ^u 12.20 Pro 25.21-22

ideh tomətahun alat lotoil a m̄o, emətahun nəsə aGot totabtabuh lan, ale ilav nəpanismen gəm hən gai gabag. ³Husur alat lotoil a m̄o ləsagol namətahwan len alat lotogol tonor be len alat ləsagol sanor. Gəbələjon ke asike gəbēmətahw len nabiltivanuan hən nəgavmen, gigol nəsə tonor ale dereh tisor sal suh gaiug. ⁴Husur gai evi nəvanuan nauman siGot m̄os navoian bivan hən gaiug. Be gəb̄igol bisa, gemətahw! Husur ikad nədaŋan hən b̄ipansəm gaiug. Evi nəvanuan nauman siGot toum san hən b̄ipansəm alat lotogol tosa. ⁵Imagenan, gerij̄ gaiug gabag len navəlan nəgavmen hən asike gəb̄ipanis. Ale natsual am, gole hən nəloŋ b̄imasil len nabunusian siGot.

⁶Husur natenan, gev̄ur nətaks saŋ. Husur alat lotoil a m̄o, loum siGot nəboŋ lotogol tabtab hən nauman salito len nəgavmen. ⁷Gilav mai nəvanuan gail nəsə tonor hən gəb̄ilavi. B̄evi nətaks o nəlaisens, v̄ur nətaks, v̄ur nəlaisens. B̄inor hən gəb̄erij̄ avan ideh a məhat len nənauan saŋ, rij̄i a məhat. B̄inor hən gəb̄eputsani len nənauan saŋ, putsani.ʸ

Mətələmas bun gamit gabag

⁸Samtikabut sivan ideh. Be na-ləmas-buni-an tevi nəkabut samito len gamit gabag. Husur gəb̄ələmas bun nəvanuan, gugol p̄is nəsə nalo siMoses tokele. ⁹Husur nalo ike, “Sagol naitian tob̄ur kotov nəlahan, sagigol avan ideh timat,ʷ sagev̄ənah, sa-nəloŋ tevənvənah.” Galenan mai nakelean ideh am todaŋ, nasoruan sua ikel ur p̄is gail. Ekəmaiegai ke: “Ləmas bun nəvanuan totoh p̄əpadaŋ hən gaiug suŋan gotələmas bun gaiug gabag.”^x ¹⁰Na-ləmas-buni-an sagol səsə hən avan ideh. Imagenan, na-ləmas-buni-an igol p̄is nalo siMoses.

¹¹Mitimasgol natenan husur mətələboi namityal ipair p̄isi tia. Evi namityal hən mət̄ibilele dan nəpatan samito. Husur gagai namityal hən aKristo b̄ilav kuv gidato dan navile eg a pan tosa egəm p̄əpadaŋ səhor ta m̄o, nəboŋ dattomadhakad nadələmian lan. ¹²Nalenmariug inoŋ ta bogai, nalennəyal p̄əpadaŋ b̄evisi. Imagenan datinoŋ dan natit gail hən nəmargobut. Datikol len gidato nahurabat nəbalan hən naŋial. ¹³Len nəmauran sidato datitoh len navide tonor hum dattotoh len nalennəyal. Sadatigol naitian totav̄tav̄or len nabiltihanan mai natərogan, sadatetərog, sadatigol naitian tosa, sadatigol navide tosa totav̄tav̄or hum nalipah, sadatev̄itv̄ituh, sadatitabulol bulos gidat gabag husur nəlodat tovənvənah. ¹⁴Mitilav kot nab̄oruan siMasta sidato, aYesu Kristo suŋan tovi nahurabat dattosuni, hən gai b̄iwol hən nəmauran sidato. Samtinou naŋisal ideh hən mət̄bigol nəsə nab̄oruan nəsaan samito b̄ələjoni.

ʷ 13.7 Mat 22.21; Mak 12.17; Luk 20.25   ʸ 13.9 Nəboŋ toke *Sagigol avan ideh timat* namilen ke sagigol avan ideh timat sil nəlol paŋpaŋ saŋ o naləjonian saŋ ŋai.

^x 13.9 Exo 20.13-17; Deu 5.17-21; Lev 19.18

Alat, nadəlomian salit sədaŋ

14 ¹Nəvanuan gail nadəlomian salit sədaŋ, mətehəhaʋur hən ləbītah mai gamito. Samteʋitʋituh mai galit husur nənauan salit səbōlito.^ʋ ²Nəvanuan, len nadəlomian san, eləboi bīhan natideh, be togon nadəlomian san sədaŋ, ihan nəhanian totov len tan ŋai. ³Nəvanuan tohan natit pīsi, satinau ke gəlar togon tovi ut kəmas. Ale nəvanuan səhan natit pīsi gai satisaʋ səhoti ke togon tohan natit pīsi timaspanis, husur aGot ehəhaʋur hən atenan totah mai. ⁴Gaiug ase hən gəbisaʋ səhoti ke nəvanuan nauman sinəvanuan togon timaspanis? Eum simasta san ŋai, ale ipat len amasta ŋai hən bīkele ke togol tovoi o tosa. Ale dereh tigol nəsa tonor, husur Nasuʋ eləboi bēvi tarhət san hən bīgole. ⁵Ale nat-sual am: Nəvanuan inau ke nəmariboŋ sua ivoi səhor nəmariboŋ gail am, ale nəvanuan togon inau ke loṗitṗitoʋ ŋai. Ipat len gamit ʋisusua hən mətḃinau səhoti len nənauan samito.^z ⁶Gai tonau ke nəmariboŋ sua tovoi buni, igole hən bēputsan Nasuʋ. Ale gai tohan naməŋod, ihani mōs Nasuʋ, husur esipa vi təban aGot həni, beti ihani. Ale gai səhan naməŋod, igole hən bēputsan Nasuʋ, ale esipa vi təban aGot. ⁷Husur gidat ideh satoh mōs gai səbōn ŋai, gidat ideh səmat mōs gai səbōn ŋai. ⁸Datḃitoh, datḃikad nəmauran, datukade hən datḃēputsan Nasuʋ. Datḃimat, datumat hən datḃēputsan Nasuʋ. Imagenan, datḃitoh o datḃimat, datovi siNasuʋ. ⁹Husur aKristo imat mai imaur təlmam hən bēvi Masta silat lotomat mai silat lotomaur. ¹⁰Ale gaiug gəsəhan naməŋod, imabe gotosaʋ səhoti ke awawa sam len nadəlomian timaspanis? Ale gaiug gotohan naməŋod, imabe gotonau ke awawa len nadəlomian evi ut kəmas? Husur gidat pīsi dereh dateil len nəhon aGot hən bēpəpəhun navoian dan nəsaan dattogol gail. ¹¹Husur len natosian siGot, Nasuʋ aGot ike,

“Egai ekitin hum nakitinan ke nototoh:

nəvanuan pīsi dereh letəŋedur bathuriegw;

nabuŋon nəvanuan pīsi likel uri ke ginau, ginau novi Got.”^a

¹²Imaienan gidat pīsi dereh dateil len nəhon aGot hən datḃikel ur nakitinan husur natit pīsi gidat səbōdat dattogole.

¹³Imagenan sadatisaʋ səhoti am ke gidat gabag datipanis. Avil datinau koti ke asike datugol natideh hən bīgol awawa len nadəlomian bīpes həbetw hən bīteh len nəsaan. ¹⁴Len nəbōnan notokade mai aYesu Kristo, noləboii, noləboi səhoti ke nəhanian pīsi ivoi. Avan ideh bīhani asike igol eḃiŋḃiŋal len nabunusian siGot. Be avan ideh bīnau ke nəhanian sua toḃiŋḃiŋal len nabunusian siGot, len atenan, nəhanian enan eḃiŋḃiŋal.

¹⁵Awawa len nadəlomian bēləŋon bīsa husur nəsa gotohani, len nəmauran sam gəsahusur naṗisal hən na-ləmas-buni-an am. Len nəsa gəbīhani

^ʋ 14.1 1Kor 8.7-13, 10.23-33   ^z 14.5 Kal 4.10; Kol 2.16   ^a 14.11 Isa 45.23

sagemədas awawa sañ, aYesu tomat ñosi. ¹⁶Natsua ñivoi len nabunusian sañ, be ñemədas nadəlomian siwawa sañ, sagigole. Gəñimaienan avan ideh edədas ñisor ñisa hən nañide sidato. ¹⁷Husur natohan pipihəbələn aGot səpat len nəsa datñihani o datñemuni. Ao, ipat len nanoran aGot togol dattokade len nəhon, mai natəmat, mai nakemkeman dattokade len aNunun aGot. ¹⁸Husur gəñeum seKristo magenan, dereh aGot tehəhañur hən gaiug, mai len nabunusian sinəvanuan gail, gunor.

¹⁹Imagenan, dateum kitev natit gail lotogol natəmat mai natit gail lotogol gidat gabag datñidañ am len aNunun aGot. ²⁰Sadatemədas nau-man siGot sil nəhanian ñai. Nəhanian ñisi iveveu, be gəñihan natideh ñigol awawa len nadəlomian ñipes habetw, teh len nəsaan, gaiug gugol nəsaan. ²¹Ivoi hən asike gəñihan naməñod o gəñemun nəwain o gəñigol natideh ñigol awawa sañ len nadəlomian ñiteh len nəsaan. ²²Ale nəsa gotodəlomi husur natgalenan, təgau gati len gaiug mai aGot səboməru. AGot ehəhañur hən alat lotogol nəsa lotoləboi tonor len nəlolit tomasil. ²³Gəñikad nə-lon-uri-an, be gəñihan natsua gəsənuu ləboii ke tovoi, gugol nəsaan. Husur nəsa gotogole sahusur nəsa gotodəlomi. Gəñigol natideh gotodəlomi ke sanor, gugol nəsaan.

Nau nəvanuan tile

15 ¹Gidat dattodañ len nadəlomian, len nə-dañ-ñuri-an datimasbulatut dan natideh ñigol galit ləsədañ len nadəlomian ləñigol nəsaan. Sadatehusur nañide togol gidat səbodət ñai datohəhañur. ²Gidat vñisusia datimashusur nañide togol nəvanuan tile behəhañur lan, hən bevi tarhət san, hən nadəlomian san ñidañ am. ³Husur aKristo sahusur nañide gai səbon tohəhañur lan, igol nəsa aGot toləñoni ñai. Hum natosian siGot toke, “Na-sor-mədasi-an silat lotokele hən ləbemədas gaiug, aGot, ibar ginau.”^b ⁴Natit ñisi len natosian siGot, lutosi sutuai hum nañusanan ños gidato hən datñikad nə-vatvat-viri-an. Len nə-dañ-ñuri-an mai nasoruan siGot togol dattoləñon tovoi am len nəlodato, datuvatvat vir natit ñisi aGot tokel gati. ⁵AGot tovi nəkadun nə-dañ-ñuri-an togol dattoləñon tovoi am len nəlodato, gai tigol mitikad nabonan mai gamit gabag, tinor hən naləñonian seKristo, aYesu. ⁶Timaienan hən mətbesua len nəvanuan mai nakelean, hən mətñisal suh nəyalyalan siGot Tata mai aYesu Kristo, aMasta sidato.

⁷Imagenan, hum aKristo tohəhañur hən totah mai gamito, mətəhəhañur hən mətñitah mai gamit gabag, hən nəvanuan gail ləñisal suh nəyalyalan siGot. ⁸Husur nukel mai gamit ke, aKristo egəm vi vanuan nauman seJu gail hən ñimasil ke aGot ekitin. Na-kel-gati-an gail aGot tokel mai atəmalit ta sutuai, aKristo egəm hən ñigol na-kel-gati-an

^b 15.3 Psa 69.9

galenan ləb̄isarpoḥ. ⁹Be egəm m̄os natsual am. Egəm hən alat ləsavi Ju ləb̄isal suh nəyalyalan siGot husur nalolosaan san, hum natosian siGot toke,

“Imaienan dereh nisal suh gaiug
len naluṽoh hən nəvanuan naut tiltile gail.
Dereh nekəkai hən nəbe gail
hən nəbeputsan nahəsam̄.”^c

¹⁰Ikele am ke,

“Gamit mättovi naluṽoh
hən nəvanuan naut tiltile gail,
mətehəhāvur b̄onb̄on mai nəvanuan san gail!”^d

¹¹Ikel tasi am ke,

“Gamit mättovi naluṽoh
hən nəvanuan naut tiltile gail,
mitisal suh Nasuḅ aGot.
Nəvanuan gail p̄isi, lisal suhi.”^e

¹²Ale aIsaiah am ikele ke,

“Sua len nəpasusan siJesse dereh tevisi,
dereh tile məhat
hən naluṽoh hən nəvanuan naut tiltile gail
ləb̄itoh pipihəbələn.

Dereh livatvat viri ke tigel nəsa tokel gati.”^f

¹³AGot tovi nəkadun nə-vatvat-viri-an tigel nəlomit tepul hən nakem-keman p̄isi mai natəm̄at husur mättoriḅ nəlomit lan. Hən ke, len nədaḅan seNunun aGot, dereh mətepul səsəhov hən nə-vatvat-viri-an.

APol, ahai pispisul m̄os alat ləsavi Ju

¹⁴Bathudud sagw len nadəlomian, ginau gabag noləboi səhoti ke, gamit mətopul hən navoian m̄os nəvanuan, mətopul hən naləboian p̄isi ale mətoləboi mətbeṽusan gamit gabag. ¹⁵Ginau nəsaməmau hən nototos husur natgalevis van hən gamito hən nəbeliv nənauan samit təlmam hən galenan. Nokəmaiegai husur len navoian aGot toviol kəmas həni, ¹⁶novi nəvanuan nauman seKristo, aYesu m̄os alat ləsavi Ju. Nosuḿan ahai tutumav notokel na-kel-uri-an tovoi siGot, hən alat ləsavi Ju ləb̄egəm vi naviolan hən natutumavan aGot b̄ehəhāvur həni, aNunun aGot togol ke naviolan enan evi siGot səb̄on ḅai. ¹⁷Imaienan, len nauman p̄isi sagw m̄os aGot, noṽiv husur evi aKristo aYesu ḅai togole. ¹⁸Asike nusor husur natideh am, be nukel nəsa ḅai aKristo togole nəb̄oḅ notoum san. Len nəsa notokele mai nəsa notogole, aKristo esəhar alat ləsavi Ju hən ləb̄igol husur nəsa aGot tokele. ¹⁹Loriḅ nəlolit lan bathut namerikel gail lotomaḅmaḅ lan, namerikel gail notogole len nədaḅan seNunun aGot. Imaienan, ginau

^c 15.9 2Sam 22.50; Psa 18.49   ^d 15.10 Deu 32.43   ^e 15.11 Psa 117.1   ^f 15.12 Isa 11.10

nukel p̄is na-kel-uri-an tovoi seKристо, tubat len naut a Jerusalem van van van v̄abar naut a Ilirikum. ²⁰Nəboŋ nototubat len nauman egai van v̄abar daməŋjai, noləŋon masūv hən nəbikel ur na-kel-uri-an tovoi len naut ləsaləboi aKристо lan boŋ ideh. Nəsaləŋon nəbikel uri len naut ideh nəvanuan tile tokel uri lan tia.⁸

²¹Be hum natosian siGot tokele husur aKристо, ike,
 “Alat, avan ideh sakel ur atenan mai galito,
 dereh lerisi,
 ale alat ləsasəsəloŋ,
 dereh leləboii.”^h

²²Nauman sagw len naut tiltile gail ipatpat gol ginau hən asike nəbēgəm ris gamito.ⁱ

APol ike tevi Rom

²³Be gagai nunoŋ len nauman sagw len naut galegai, ale naut kəmas nasi-hau tosobur lotovan, noləŋon masūv hən sal ke negəm ris gamito. ²⁴Nunau utaut hən nəbevi Spen, ale len nəyaran sagw vəna, nuke neris gamit a Rom. Nəboŋ nəbitoh kəkereh binoŋ len nahəhəvuran samito, nuke mətevi tarhət sagw len naḗisal van. ²⁵Be nevi Jerusalem bai hən nəbevi tarhət silat lotovi siGot ei. ²⁶Husur alat siYesu a Masetonia mai a Akaia lohəhəvur hən lotobubulah vat m̄os alat lotovi məsal len nəvanuan siGot gail a Jerusalem. ²⁷Lohəhəvur hən lotomaienan husur lunau ke lotokabut seJu gail. Husur alat ləsavi Ju, ləbihan katəpol mai naJu siGot gail len nəmauran aNunun aGot toviol hən, inor hən ləbevi tarhət salito len natit lotokade.^j ²⁸Ŋa nəboŋ nəbitariv nəvat egai mai galito, nəboŋ nəbigol nauman eg binoŋ, dereh niyar tur len naut a Rom vi Spen. ²⁹Noləboii ke nəboŋ nəbibar naut samito, aKристо dereh toviol hən navoian kavkav mai gidato.

³⁰Bathudud nadəlomian, husur dattoriŋ nəlodat len aMasta sidato, aYesu Kристо, mai husur aNunun aGot togol datoləmas bun gidat gabag, nous idaŋ ke, mitiḗon mai ginau len nəbalan sagw len na-sor-tuḗ-an samito m̄os ginau van hən aGot. ³¹Mitisor tuḗ hən aGot bilav kuv ginau dan navəlan alat a Jutea lotomətahun ləbigoŋ husur nəsa aGot tokele. Sor tuḗ hən alat siGot len naut a Jerusalem ləbehəhəvur hən nəvat nəbilav mai galito. ³²Beti, aGot bələŋoni, dereh negəm hən gamito len nakemkeman, hən nənauan sagw bimaur təlmam len natohan sagw mai gamito. ³³Ale aGot tovi nəkadun natəmət, titah tin mai gamito! Ganan.

Na-ke-ivoi-an siPol gail

16 ¹Nuke nisor husur napəhəvut sua tovoi bēgəm hən gamito, asike idareh. Alitenan evi aḗavinenamito len nadəlomian,

⁸ 15.20 Len nasoruan ta Kris ike, *nəsaləŋon nəbeum hən naim len nəpaudesen sinəvanuan tile.* ^h 15.21 Isa 52.15 ⁱ 15.22 Rom 1.13 ^j 15.27 Hən naves 25-27, ris 1Kor 9.11, 16.1-4

nahəsan aFipe tovi atikon təban alat siYesu len naut a Kenkrea.^k ²Nəboŋ ðegəm hən gamito, len nahəsan Nasuḃ, len naṽide tonor hən alat siGot, mətəhəhəṽur həni hum tovi pəhəṽut siNasuḃ. ðeṽmidol len natideh, nuke mətevi tarhət san husur gai evi tarhət sinəvanuan isobur, ale ginau am, evi tarhət sagw.

³Mitikel na-ke-ivoi-an sagw mai aPriska^l mai aAkwila alarmisoan artoum mai ginau len nauman seKristo, aYesu.^m ⁴Aroriŋ gəlar gabag pəpadaŋ hən nəmatan ṽos nəmauran sagw. Savi ginau ŋai, be alat siYesu ləsavi Ju len naut tiltile losipa vi təban gəlaru. ⁵Mitikel na-ke-ivoi-an sagw mai alat siYesu lotobonbon lohoim səlaru.

Mitikel na-ke-ivoi-an sagw mai aEpinetus notoləmas buni. Gai nəvanuan metəkav len naprovens Asia toriŋ nəlon len aKristo.

⁶Mitikel na-ke-ivoi-an sagw mai aMeri toum habat samito.

⁷Mitikel na-ke-ivoi-an sagw mai aAdronikus mai aJunias, naJu gəlaru suṽan ginau, artotoh len naim bəbaŋis mai ginau.ⁿ Arovi ðiltivanuan len ahai piŋpiŋsul gail ale aroriŋ nəlolaru len aKristo a ṽo, ginau a tahw.

⁸Mitikel na-ke-ivoi-an sagw mai aAmpliatuŋ notoləmas buni len Nasuḃ.

⁹Mitikel na-ke-ivoi-an sagw mai aUrpanus toum seKristo mai ginamito. Ale kel na-ke-ivoi-an sagw mai aStakis notoləmas buni.

¹⁰Mitikel na-ke-ivoi-an sagw mai aApelles tovi nəvanuan tin seKristo. Kel na-ke-ivoi-an sagw mai alat lototoh len naim siAristopulus.

¹¹Mitikel na-ke-ivoi-an sagw mai aHerotion tovi Ju suṽan ginau. Kel na-ke-ivoi-an sagw mai alat lototoh lohoim siNarsissus lotovi siYesu.

¹²Mitikel na-ke-ivoi-an sagw mai aTrifaena mai aTrifosa napəhəṽut eru artoum todaŋ siNasuḃ. Kel na-ke-ivoi-an sagw mai aPersis notoləmas buni. Alitenan eum idaŋ siNasuḃ.

¹³Mitikel na-ke-ivoi-an sagw mai aRufus, Nasuḃ tolekis həni hən ðevi esan səbon. Kel na-ke-ivoi-an mai anan tosuṽan tovi anana sagw.^o

¹⁴Mitikel na-ke-ivoi-an sagw mai aAsinkritus, aFlekon, aHermes, aPatropas, aHermas mai nəbathudud nadəlomian lotobonbon mai galito.

¹⁵Mitikel na-ke-ivoi-an sagw mai aFilolokus, aJulia, aNereus mai aṽavinen. Kele am mai aOlimpas mai nəvanuan piŋsi siGot lotobonbon mai galito.

¹⁶Len na-ləmas-buni-an siGot mətesuṽ nətarhomit gabag hən mətbikel na-ke-ivoi-an mai gamito. Alat siYesu len naut piŋsi luke “Ivoi,” mai gamito.

¹⁷Bathudud nadəlomian, nous idaŋ ke, nəvanuan lotogol nəvanuan lotopəpəhw, naṽusanan salit togol nəvanuan ðiteh dan nadəlomian,

^k 16.1 Uman 18.18. Kenkrea evi navile sua bitas pəpadaŋ hən nabiltivile a Korint.

^l 16.3 Priska: Len naut tile am gail lokis aliten aPrisilla am. ^m 16.3 Uman 18.2

ⁿ 16.7 Nəvanuan lotokad namitisau hən nasoruan ta Kris luke aJunias evi pəhəṽut sua, hum ma tovi asoan aAdronikus. ^o 16.13 Mak 15.21

naṗusanan salit gail ləsanor hən naṗusanan məttokade a m̄o; mətelə-
ləgau hən asike ləb̄emədas gamito. Mətebulatut dan galito. ¹⁸Nəvanuan
lotomaianan ləsagol nauman seKristo, be loum m̄os nabəhaṽulit ɲai. Len
na-sor-maluṽlum̄-an mai na-sor-hehe-an salito, logəras nəlon nəvanuan
ləsənau nagəgərasan.^p ¹⁹Nəvanuan ɲisi losəsəlonɲ tia hən na-kel-uri-an ke
məttogol husur nəsa aKristo tokele. Imagenan nohəhaṽur masuṽ. Be nuke
mitikad namitisau hən na-gol-na-voi-an ale nuke mitikad natətanan hən
nəsa tosa. ²⁰Beti asike idareh aGot tovi nəkadun natəmat, dereh teil das-
das aSetan pipiriemit gail.

AMasta sidato, aYesu Kristo teviol kəmas hən navoian mai gamito.

²¹ATimoti toum mai ginau ike, “Ivoi,” mai gamito. ALusius, aJason mai
aSospata lotovi Ju suṽnan ginau, galit am luke, “Ivoi,” mai gamito.^q

²²Ginau, aTertius nototos nalob̄ulat napisulan egai siPol, ginau notovi
nəvanuan siNasuṽ, nuke, “Ivoi,” mai gamito.

²³⁻²⁴AKaius, ginau aPol nototoh lohoim san, gai ike, “Ivoi,” mai gamito.
Alat siYesu len naut egai luṽbonṽlon len naim san. AErastus totəgau nəvat
hən nab̄iltivile egai, ike, “Ivoi,” mai gamito. AKwartus, awawa sinamit
len nadəlomian, gai am ike, “Ivoi,” mai gamito.^r

²⁵Datisal suh aGot! Hum notokele len na-kel-uri-an sagw tovoi tokel
kot aYesu Kristo, aGot eləboi ḃigol mətḃidaɲ am len nadəlomian samito.
Na-kel-uri-an tovoi notokel uri evi na-sor-utaut-an siGot tosusuah sutuai
sutuai vəbar nəboɲ ta daməɲai. ²⁶Be gagai aGot ikel vəhoti. AGot itoh vi
sutuai, ale husur nakelean san todaɲ, len nasoruan san ahai kelkel ur gail
lototosi, ikel vəhoti. Ikele mai naluṽoh ɲisi hən nəvanuan naut tiltile gail
hən ləberij nəlolit lan, ale gol husur nəsa tokele.

²⁷Len aYesu Kristo datisal suh aGot tovi aGot səḃon tokad namitisau
hən nəmauran tonor. Datisal suh nəyalyalan san vi sutuai! Ganan!

---

^p 16.18 Flp 3.19   ^q 16.21 Uman 16.1-3   ^r 16.23-24 Uman 19.29; 1Kor 1.14; 2Tim 4.20.
Natosian galevis ta sutuai losuhud hən naves egai: ²⁴ AMasta sidato, aYesu Kristo teviol
kəmas hən navoian mai gamit ɲisi. Ganan.